

JAARVERSLAG 2016

Vereniging Nederlands Cultuurlandschap

Beek-Ubbergen

INHOUD

1. Voorwoord	3
2. Inleiding	5
3. Vereniging Nederlands Cultuurlandschap	6
4. Landschapsherstelprojecten	20
5. Das&Boom	23
5.1 Advies en onderzoek	
5.2 Opvangcentrum	
6. Voorlichting / educatie	27
6.1 Informatiecentrum	
6.2 Landschapsprijs De Gouden Mispel	
6.3 Winnaars Gouden Zwaluw 2016	
7. Organisatie	29
7.1 Fondsenwerving, leden en donateurs	
7.2 Vereniging Nederlands cultuurlandschap	
7.3 Stichting de Landschapswacht	
7.4 Stichting Das&Boom	
8. Financieel verslag	35
8.1 Financiën 2016	
8.2 Begroting 2017	
9. Jaarplan 2017	39
10. Verantwoordingsverklaring	49
<i>Bijlage 1: Controleverklaring accountant afgegeven op de volledige jaarrekening 2016</i>	53

1. VOORWOORD

Voor u ligt het jaarverslag 2016. Een jaar waarin we de operationele vertaling van de meerjarenstrategie 2015-2018 en de lijn doorzetten om minder afhankelijk te worden van bepaalde geldinkomsten als subsidies en structurele bijdragen. Voor wat betreft subsidies zijn we daar inmiddels in geslaagd. Een bewust beleid gericht op vergroting van onze verdien capaciteit is succesvol en wordt steeds stabiel.

Met het thema 'duurzame landbouw en bescherming van biodiversiteit' in de Uitvoeringsagenda Natuurlijk Kapitaal streeft het kabinet naar een duurzaam landbouwkundig beheer in 2020. Bij een duurzame landbouw hoort ook de zorg en verbetering van ons landschap. In 2016 werd de nieuwe natuurwet ingevoerd en verkiezingsprogramma's gelanceerd voor de Tweede Kamer verkiezingen 2017. Natuur en landschap spelen nauwelijks een rol in de verschillende verkiezingsprogramma's. Toch komen termen als natuurlijke-, herstellende-, landbouw, ecologisering van de landbouw, agroforestry, voedselbossen, etc. steeds vaker voorbij.

In de Rijksnatuurvisie introduceert de rijksoverheid de term natuurinclusieve landbouw, wat betekent dat ze streeft naar een zo klein mogelijk negatief effect van de bedrijfsvoering op de natuur, maar ook naar een zo groot mogelijk positief effect van de natuur op de bedrijfsvoering. Dit nieuwe perspectief op de relatie tussen economie en natuur biedt, zeker in de landbouw met zijn specifieke relatie tot natuur en omgeving, een andere kijk op bedrijfsvoering. Misschien zijn er onder het nieuwe politieke gesternte toch weer kansen voor de uitvoering van het Deltaplan voor het landschap.

In natuur en landschap is de landelijke overheid nu uit beeld verdwenen. NGO's als de VNC moeten hun aandacht nu over twaalf provincies verdelen. De participatiesamenleving die de overheid zegt te willen, wordt hierdoor zwaar beproefd. In plaats dat de overheid blij is met initiatieven uit de streek, bemoeilijkt zij met grote regeldrift iedere stap voorwaarts. Dit heeft zijn effect op het waarmaken van onze ambities. Het keurslijf knelt bij uitvoering van landschapsherstelprojecten, het demotiveert initiatieven voor nieuwe landgoederen en het bemoeilijkt verhuizingen van dassen en terugplaatsing van opgevangen dieren in de natuur.

Desalniettemin zijn wij ervan overtuigd dat draagvlak voor natuur en landschap onverminderd groot is in Nederland. En dat er grote maatschappelijke waardering bestaat voor behoud van het oude agrarisch cultuurlandschap en het verbeteren van het huidige gehavende landschap. Dit maken wij op uit het overweldigende enthousiasme in gebieden waar wij resultaten boeken.

De vorig jaar aangekondigde koerswijziging met betrekking tot verwerving van agrarisch gronden ten behoeve van cultuurlandschap is verder ingezet. Op de eerste hectares vindt inmiddels landschapsontwikkeling plaats en worden boeren ingezet bij beheer en bewerking. Zowel beleidsmatig en in de lobby, als door zelf op bescheiden schaal grondposities in te nemen.

De tweede wijziging is dat uitvoeringsactiviteiten voor landschapsontwikkeling en -beheer worden uitgebreid naar de ecologische hoofdstructuur middels partnerschappen met terreinbeherende organisaties en naar integrale gebiedsontwikkeling vanuit collectieven. Dit werkterrein behoeft verdere uitwerking en uitbreiding. Speciale aandacht gaat voorts uit naar het Maasheggengebied,

waarbij het beheer van gemeentelijk heggen bij boeren via het collectief zal lopen, en de Unesco-aanwijzing samen met de gemeente Boxmeer opgepakt wordt.

Harry Keereweer
Voorzitter

2. INLEIDING

De VNC is een vereniging van enthousiaste en betrokken leden, vrijwilligers en een klein professioneel bureau met uitvoeringsploeg van 12fte. En waar kwaliteitsdenken en winst voor het landschap voorop staan.

Het not for profit karakter van onze organisatie is een groot goed. De omzet was afgelopen jaar goed en de uitvoeringsportefeuille uitgebreid. Onder de streep hebben we voor het tweede achtereenvolgende jaar een bescheiden positief resultaat geboekt.

Op de kaart van Nederland hebben we op talloze plekken landschap kunnen toevoegen waar de VNC al dan niet in samenwerkingsverbanden aan landschapsherstel heeft gewerkt. Van restauratie van individuele monumentale landschapselementen tot uitvoering van complete bedrijfslandschapsplannen. Het zwaartepunt lag daarbij Gelderland, Noord Brabant en Limburg.

Speciale aandacht is dit jaar uitgegaan naar de Maasheggen. Tijdens het Goed Geld Gala 2016 heeft de vereniging een prachtige bijdrage uit de extra trekking mogen ontvangen om een van onze oudste cultuurlandschappen en grootste aaneengesloten heggenlandschappen te redden. In combinatie met het agrarisch natuurbeheer wat het mede door VNC opgerichte Collectief Deltaplan Landschap in de Maasheggen mag uitvoeren is een goede basis gelegd voor een opknapbeurt van het gebied. Er is een intensief gebiedsproces gestart waarin gewerkt is aan nieuw meerjaren uitvoeringsprogramma voor de Noordelijke Maasvallei, een herijking van het Brabants Natuurnetwerk met meer flexibiliteit en mogelijkheden voor herstel van heggen en het gereed maken van een concept aanvraag voor het gebied als Unesco Biosfeer.

Verder hebben we ons weer volop ingezet voor instandhouding en bescherming van landschapselementen en bijzondere cultuurlandschappen, werden er weer stimuleringsprijzen voor de Gouden Mispel voor landschapsontwikkeling en de Gouden Zwaluw voor vergroening van steden uitgereikt. Ook is de basis gelegd voor een grensoverschrijdende samenwerking en Europese aanvraag voor faunavoorzieningen voor otters.

Waar we vorig jaar nog berichten rondom de ontwikkeling van het 'in- en uitdeuken van het natuurnetwerk' lijkt in 2016 het tij gekeerd. Natuurkwaliteit dreigde onderhandelbaar en vervangbaar geworden. Daar waar reeds begrensde natuur die nog ingericht moet worden, geruimd wordt met gronden die strategisch beter liggen, is dat te billijken. Maar door de Staat aangekochte en decennia lang beheerde reservaatgronden van Staatsbosbeheer in het Aaltense Goor, die alsnog in een moderne landbouwstructuur gebracht worden ten koste van onzekere natuurontwikkeling elders, is zeer ernstig. Een precedent voor alle reeds aangekochte natuur in Nederland dat we op de voet volgden met als uitkomst dat de plannen uiteindelijk van tafel zijn gegaan en geen draagvlak hadden desnoods ook juridisch zullen toetsen.

Ons bestuur heeft zich met de directie gebogen over nieuwe financieringsmodellen voor de vereniging. De beschikking of zeggenschap over grond alsmede het aantrekken of beïnvloeden van investeerders op de grondmarkt zal daarin in toenemende mate een belangrijke rol spelen. We proberen daarbij met name grote vermogensbeheerders en overheden te interesseren voor vergroening van hun verpachte grond en overig/toekomstig grondbezit.

3. VERENIGING NEDERLANDS CULTUURLANDSCHAP

Zoeken naar nieuwe voorbeeldgebieden

VNC probeert tot opschaling te komen van het succesvolle voorbeeldgebied Ooijpolder Groesbeek door te ijveren voor meer pilot projecten. Voor 2016 is ingezet op de start en verdere uitbreiding van landschapsontwikkeling voor de specifieke gebieden Maasheggen en Buytenland van Rhoon.

Buytenland van Rhoon

De ambitie is om in de polders van Rhoon het grootste akkerflora- en faunaherstelplan van Nederland te realiseren. Om deze ambitie voor het gebied van 600 hectare te behalen wordt deze ingericht als een aaneengesloten hoogwaardig akkernatuurgebied met cultuurhistorische en recreatieve elementen in combinatie met rendabele agrarische bedrijven. Met de inrichting en aangepaste beheer wordt het gebied geschikt gemaakt voor zowel akkervogels als akkerfauna.

Het oorspronkelijke plan van de rijksoverheid om in het kader van de Planologische Kernbeslissing Project Mainportontwikkeling Rotterdam (PKB PMR) een gebied van circa 600 ha ten zuiden van Rotterdam te transformeren naar een natuur- en recreatiegebied (het Buitenland van Rhoon) had onvoldoende draagvlak bij bedrijven en bewoners uit het gebied.

Daarom is in opdracht van de Vereniging Agrarische Belangen IJsselmonde in 2013 gewerkt aan een alternatief plan dat geleid heeft tot het rapport ‘Levend Buitenland van Rhoon’, opgesteld door Vereniging Nederlands Cultuurlandschap in samenwerking met het Louis Bolk Instituut en de Werkgroep Grauwe Kiekendief. Dat plan voorziet in hoogwaardige akkernatuur, behoud en herstel van cultuurhistorie en toevoeging van recreatie.

Naar aanleiding van de signalen uit het gebied zijn aan het einde van 2013 in de Tweede kamer vragen gesteld aan de verantwoordelijke minister voor de PKB PMR (de minister van Infrastructuur en Milieu). Dit heeft geresulteerd in een aangenomen motie en een brief van de minister met de strekking nogmaals te zullen onderzoeken hoe binnen de vastgestelde kaders gekomen kan worden tot een plan met een “groter draagvlak bij bewoners en maatschappelijke organisaties”. De VNC presentatie van het rapport ‘Levend Buitenland van Rhoon’ in februari 2014 aan de gemeenteraad van Albrandswaard leidde tot een breed aangenomen motie dat dit rapport als uitgangspunt voor de toekomstige inrichting en beheer van de polders zal moeten gaan fungeren.

De provincie voert in opdracht van het Rijk het project Buitenland van Rhoon uit. Daarom heeft de minister van Infrastructuur & Milieu in haar brief aangegeven de staatssecretaris van Economische Zaken (vanuit het Rijk eerstverantwoordelijk bewindspersoon voor dit deelproject) en de (toenmalige) gedeputeerde te vragen dit draagvlakproces te organiseren.

Voormalig minister Veerman heeft in opdracht van de provincie en met instemming van de staatssecretaris van EZ in de eerste helft van 2014 onderzocht of een plan met meer draagvlak voor Buitenland van Rhoon mogelijk is. De heer Veerman stelt in zijn advies voor om te komen tot een andere invulling van ‘hoogwaardige natuur’. Hij stelt voor in een deel van het gebied hoogwaardige akkernatuur te realiseren in plaats van het hoogwaardige natuurdoeltype ‘zoekklei oermoeras’.

Daarnaast adviseert Veerman een andere aanpak, namelijk het oprichten van een “coöperatie voor gebiedsontwikkeling”. Hij heeft bij zijn advies ook het VNC plan betrokken.

Het rapport van Veerman is nadien in een aantal gremia besproken en beoordeeld, met in het algemeen een positief oordeel. In september 2014 heeft ook de staatsecretaris van EZ, met aandachtspunten voor de verdere uitwerking, ingestemd met dit advies en de provincie verzocht nadere voorstellen te doen voor de vervolgaanpak. De Tweede Kamer heeft door middel van een motie in december 2014 ingestemd met deze lijn.

Eind december 2014 is de Coöperatieve Vereniging Deltaplan Landschap U.A. opgericht door de Vereniging Nederlands Cultuurlandschap, het Louis Bolk Instituut en de Werkgroep Grauwe Kiekendief. De coöperatie kent leden waaronder een substantieel deel van de agrarische grondgebruikers van Rhoon. Bij de oprichting is bij reglement een gebiedscommissie ingesteld ‘Het Buijtenland van Rhoon’ met als werkgebied de gemeente Albrandswaard. Aan de coöperatie is door de Stichting Certificering SNL in juni 2015 het certificaat ‘collectief agrarisch natuurbeheer’ toegekend.

De staatssecretaris van EZ heeft in juli 2015 tenslotte een afrondende brief aan de provincie gestuurd, waarin ze de provincie verzoekt nu snel over te gaan tot uitvoering van de aanbevelingen van de heer Veerman. Conform het advies van Veerman is de volgende stap de oprichting van een gebiedscoöperatie voor het Buijtenland van Rhoon, die de uitvoering van het nieuwe perspectief, zoals ook door Veerman omschreven, ter hand neemt. Dit met inachtneming van de aandachtspunten van de staatssecretaris uit de brief van september 2014 en juli 2015.

Omdat deze uitwerking niet eenvoudig is en politiek beladen, is door de provincie een commissie van drie deskundige kwartiermakers gevraagd om te verkennen onder welke condities en met welke uitgangspunten de beoogde gebiedscoöperatie in het Buijtenland van Rhoon kan worden opgericht. De commissie bestaat uit dhr. C. Verdaas (voormalig kamerlid, voormalig gedeputeerde, voormalig staatssecretaris, thans adviseur bij Over Morgen), dhr. J.J. de Graeff (voormalig algemeen directeur van Natuurmonumenten) en dhr. J. de Groot (voormalig bestuurder Westelijke Land- en Tuinbouw Organisatie (WLTO)). De commissie laat zich ondersteunen door medewerkers van de provincie Zuid-Holland.

In 2016 heeft VNC min of meer aan de zijlijn in de startblokken gestaan. Onze rol is onduidelijk en niet geformaliseerd gebleven.. Definitieve publicatie in 2016 van het kwartiermakers rapport heeft lang op zich heeft laten wachten en is gepaard gegaan met het nodige politiek en juridisch gekrakeel. Zo zijn er twee uitgebreide juridische adviezen opgesteld over de planologische uitwerking en planschade. Het eerste rapport kon niet rekenen op steun en heeft geleid tot het formuleren van een gezamenlijk opdrachtgeverschap van de provincie en de vereniging agrarische belangen IJsselmonde voor een tweede kantoor. Uiteindelijk is hier ook ondanks een goed inhoudelijk advies geen overeenstemming over een definitieve rapportage gekomen. Hierop volgde er een beladen Statenvergadering met moties die meer richting moeten geven aan de uitvoering. De positie van VNC is lastig geweest omdat we formeel geen rol meer hebben, maar wel door veel partijen gevraagd worden voor toelichting of om iets te vinden van het proces. Eind 2016 is VNC met het Louis Bolk Instituut gevraagd offerte uit te brengen voor de planbegeleiding, eerste uitvoering en uitwerking van de op te richten gebiedscoöperatie. En we hopen dan ook dat in 2017 eindelijk voortvarend kan worden gestart met de uitvoering.

Maasheggen

Een belangrijk focusgebied van onze vereniging is de Maasheggen. Ons oudste cultuurlandschap en grootste hagenlandschap. Met naar schatting zo'n 220 kilometer heggen waarvan 150 kilometer op boerenland. Er ligt een fors geschatte beheeropgave van 380.000 euro/jaar. De schatting is gebaseerd op een kostenmonitoring van het 70 km grote Maasheggenreservaat extrapolierend naar 150 km bestaande (restanten) hagen op boerenland. Ondanks de grote beheeropgave is er 600.000 euro aan beheersvergoeding uit het gebied onttrokken door de provincie. Landschappelijk is er een uitdaging om ervoor te zorgen dat bestaande hagen vitaler worden door ze breder uit te rasteren, te bufferen, gaten dicht te planten of zelfs reconstructie te plegen op plaatsen waar heggen verdwenen zijn. Vanuit de provincie ligt daarnaast de eis om meer hagen als struweel te gaan beheren.

Postcodeloterij

In 2016 heeft VNC een donatie ontvangen van de Nationale Postcodeloterij ter waarde van 1.34 miljoen euro om ons oudste cultuurlandschap de Maasheggen te redden. VNC heeft het doel om de Maasheggen te beschermen, te herstellen en te ontwikkelen en hanteert met ondersteuning van het loterijgeld hiervoor verschillende strategieën. In 2016 heeft VNC actief deelgenomen in een uitgebreid gebiedsproces met diverse actoren, er is gestart met een UNESCO Man and Biosphere aanvraag om de Maasheggen internationaal op de kaart zetten, VNC heeft een educatieve rol verzorgd in het gebied door onder andere vlechtcursussen te organiseren, de mogelijkheden tot ruilverkaveling zijn verkend en vergevorderde gesprekken zijn gevoerd met diverse investeerders voor het opzetten van een grondfonds en de aankoop van landbouwgrond - door strategische grondposities in te nemen en zakelijke rechten te vestigen tracht VNC om een multiplier effect te creëren en daarmee rond te reizen door het Maasheggengebied om een zo'n groot mogelijk oppervlak van Maasheggen te herstellen.

Door de samenwerking met de Postcode Loterij is VNC een belangrijke gesprekspartner voor de Maasgemeentes geworden en ziet de streek ons als belangrijke speler in het behoud van het Maasheggen gebied.

Integraal gebiedsproces

Er liggen ook een aantal vergunningtechnische uitdagingen, die te ver voeren voor dit verslag, maar gespreksonderwerp zijn in een breed gebiedsproces waarbij we met zoveel mogelijk partijen die actief willen bijdragen aan herstel, ontwikkeling en bescherming van Maasheggen samenwerken. In 2016 is gewerkt aan het opstellen van een integraal uitvoeringsprogramma met een grote groep stakeholders, waarin VNC actief heeft deelgenomen. De gemeente Boxmeer en het waterschap Aa en Maas hebben het initiatief genomen en het gebiedsproces is gefaciliteerd door bureau Over Morgen, maar feitelijk is het een samenwerking tussen lokale partijen, natuurorganisaties en overheden in het gebied. Het is buitengewoon jammer dat de lokale ZLTO en ANV bewust geen rol willen spelen in het gebiedsproces. Zij isoleren zich en bewijzen daarmee hun achterban geen goede dienst. Ze zijn zowel stelselmatig en bewust niet aanwezig geweest bij het opstellen van het integraal uitvoeringsprogramma en bij de herijking van het Brabants Natuurnetwerk (waar overigens mede dankzij ons collectief minder vlakdekkende natuurhectares komen, maar meer mogelijkheden voor maatwerk en herstel van het raamwerk van Maasheggen). Ook schitterden ze in afwezigheid de afgelopen jaren bij grote dreigingen voor de landbouwstructuur in het Maasheggen gebied vanuit Rijkswaterstaat en het Deltaprogramma. Honderden hectares vruchtbare landbouwgrond dreigden op de tekentafels ten prooi te vallen aan een nevengeul van 300m breed. De lokale ANV en ZLTO hebben zich hier nooit tegenaan bemoeid en zich afzijdig gehouden om het voortgezette agrarisch gebruik te borgen.

Desalniettemin is het een grote stap vooruit dat de rest van de partijen de krachten bundelen en programma's op elkaar worden afgestemd. We hebben echter geconstateerd dat we tegen een muur van welwillendheid aanlopen. Diverse partijen spreken het belang van het behoud en het versterken van het netwerk van Maasheggen uit, maar wanneer praktische mogelijkheden zich voordoen met betrekking tot het herstel van het Maasheggenetwerk, dan zijn partijen terughoudend en worden de quick wins onbenut gelaten. Deze instelling en het oeverloos gepraat zonder concreet aan de slag te gaan past niet bij de mentaliteit van VNC.

Grondstrategie

VNC heeft daarom actief deelgenomen aan projectgroep Grondstrategie, want indien publieke partijen hun gronden inzetten ten behoeve van een ruilverkaveling, kunnen er direct grote winsten worden geboekt op gebied van zowel landschappelijke- als landbouwstructuur. In de projectgroep zaten vertegenwoordigers van Staatsbosbeheer, provincie, gemeente Boxmeer, waterschap, GroenOntwikkelfondsBrabant en Stichting Landschapsbeheer Boxmeer. Dit heeft geleid tot een visie document opgesteld onder leiding van Staatsbosbeheer welke zowel de landbouw als de landschapsstructuur zal versterken en door de provincie is vastgesteld als leidraad en subsidiekader voor herbegrenzing en herinrichting van het Brabants Natuurnetwerk. Doormiddel van herbegrenzing van het Brabants Natuurnetwerk en via de inzet van ruilgronden zijn er mogelijkheden om tot een aaneengesloten en robuust netwerk van Maasheggen te komen. Dit creëert tevens kansen voor intensievere boeren, die tegen de beperkingen aanlopen van het Maasheggengebied, om te worden uitgeplaatst en daarmee worden kansen verschaft voor agrarisch ondernemers die willen ondernemen op een extensievere wijze met meer oog voor landschaps –en natuurwaardes. VNC is voorstander om via de toegang van grond te sturen op de kwaliteit van de Maasheggen.

Unesco MAB

Het complexe gebiedsproces met een groot aantal stakeholders waarin de noodzaak van het behoud van Maasheggen wordt erkend, maar tevens ook conflicterende belangen de kop op spelen, visualiseert de constante zoektocht naar evenwicht tussen economie, cultuurhistorie, natuur en landschap. Dit is ook de essentie van het UNESCO-programma Man and the Biosphere. Vanuit verschillende grondslagen is VNC in samenwerking met de gemeente Boxmeer gestart met de aanvraagprocedure om de Maasheggen te nomineren als Man and Biosphere gebied. Een status als biosfeerregio kan de ontwikkeling van het Maasheggengebied een zetje in de rug geven. Daarnaast heeft het Rijk aangegeven zich alleen nog maar verantwoordelijk te voelen voor UNESCO waardige gebieden. Een Unesco status kan tevens bijdrage aan branding van het gebied, meer bekendheid zal daarnaast het maatschappelijk besef over de noodzaak om de Maasheggen te behouden versterken.

Het volledige nominatieformulier is succesvol doorlopen en is klaar om ingediend te worden. Het is nu de noodzaak om endorsment te krijgen van diverse partijen. De deadline voor het aanleveren van de nominatie door lidstaat Nederland ligt op 29 september 2017. Vanuit het gebied dient de aanvraag in augustus 2017 gereed te zijn. De nationale overheid dient de aanvraag in. Dit is in Nederland door het Ministerie van OC&W gedelegeerd aan de Nationale UNESCO Commissie. Vanwege de relatie met landschap en natuur is ook de steun van EZ gewenst, al is dit geen formele toets. De mogelijkheid bestaat om de aanvraag in geografische zin 'trapsgewijs' op te bouwen. Omwille van de haalbaarheid en de eerder uitgesproken ambitie zullen de gemeente Boxmeer samen met de gemeente Cuijk en de provincie Noord-Brabant het voortouw nemen bij het indienen van de aanvraag. Dit neemt niet weg

dat dit nadrukkelijk gebeurt binnen het perspectief om uiteindelijk het gehele Maasheggengebied (de Limburgse en de Brabantse kant) als samenhangend UNESCO biosfeergebied te laten kwalificeren. VNC is voorstander om de Limburgse kant er bij te betrekken, echter beide provincies liepen qua visie en ontwikkeling met betrekking tot behoud en herstel van landschapselementen in de Maasheggen te ver uiteen. In Limburg zijn de heggen grotendeels verdwenen, desondanks houdt VNC nauw contact met de betreffende gemeentes om ook aan de Limburgse zijde het landschapsherstel voort te zetten. In zowel gemeente Mook en Middelaar, Gennep en Bergen is een groeiende belangstelling om het netwerk van Maasheggen te herstellen.

Groen Ontwikkelfonds Brabant

Een belangrijke partner is het Groen Ontwikkelfonds Brabant (GOB). Met de opbrengst van de Brabantse energiegelden heeft de provincie een bv opgericht die met maatschappelijke partners invulling gaan geven aan het Brabants natuurnetwerk. 68 hectare van de GOB gronden is gelegen in de Maasheggen. Met het GOB wordt gezocht naar een effectieve en efficiënte inzet van voormalige BureauBeheerLandbouw gronden en alternatieve financieringsmodellen. VNC heeft getracht om enkele individuele GOB gronden aan te kopen eveneens om tot aankoop over te gaan van de volledige 68 hectare gelegen in de Maasheggen. Een van de voorwaarden die GOB hanteert is het principe van gelijkberechtiging, waardoor grondverkoop transparant moet verlopen en voor een ieder onder dezelfde voorwaarden moet worden aangeboden. Dit is een van de barrières waardoor grondaankoop door VNC wordt bemoeilijkt, maar tevens biedt dit kansen omdat grond niet meer automatisch wordt verkocht aan de gevestigde traditionele terreinbeherende organisaties.

Het is in 2016 niet gelukt om daadwerkelijk GOB gronden aan te kopen. Wel is VNC erin geslaagd om diverse randen van GOB percelen te pachten en in te richten. Indien de gronden worden verkocht zal er een restrictie in de vorm van een zakelijk recht op deze percelen liggen, waardoor de nieuwe eigenaar verplicht is om de heggen duurzaam in stand te houden. Hierdoor blijft ook de nieuwe eigenaar aan VNC verbonden.

Strategische partners maatschappelijk beleggen landbouwgrond

De in 2015 uitgezette koers ten behoeve van het opzetten van een grondfonds en het zoeken van investeerders (zie kop Grondfonds en beleggen in heggen) is in 2016 verder geconcretiseerd. Diverse partijen zijn benaderd, onder andere ASN bank, Oranjefonds, ABP Investments, RaboFarm en Groenfonds, om te spreken over maatschappelijk beleggen in landbouwgrond en er zijn er diverse financieringsmodellen onderzocht. De ASN bank blijkt een potentiële strategische partner. Zij zijn geïnteresseerd om te beleggen in landbouwgrond, met name omdat ze op zoek zijn naar mogelijkheden om de afgesloten groenspaardeposito's van hun klanten te kunnen wegzetten. ASN is gedurende 2016 een potentiële investeerder geweest om tot aankoop van de GOB gronden over te gaan. GOB heeft echter vooralsnog besloten om de volledige 68 hectare in het Maasheggengebied niet te verkopen, maar eventueel zelf in te willen zetten ten behoeve van een ruilverkaveling.

Strategische aankopen

Naast de aankoop van GOB gronden zijn (strategische) aankopen van complete boerderijen eenmalig voorkomende kansen. Eind 2016 is VNC met investeerders in onderhandeling voor de aankoop van een cruciale locatie van een grondgebonden bedrijf met vrijkomende agrarische bebouwing. Cruciaal want de locatie vormt een verbinding van twee op dit moment gespleten gebieden Maasheggen. Door aankoop kan er direct een quick win worden gerealiseerd voor het gebied. Er zijn echter diverse

(vergunningtechnische) barrières, waaronder programma stroomlijn van Rijkswaterstaat. (Zie kop programma Stroomlijn), waardoor een secure procesmatige aanpak is genoodzaakt.

Collectief Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer

In 2016 is het vernieuwde stelsel Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer van start gegaan. Vrijwel al het publieke geld voor landschapsbeheer wordt daardoor ter beschikking gesteld aan een selecte groep van collectieven. Deze kunnen gebiedsoffertes indienen met een door de overheid geadviseerde minimale omzet van 1,5 miljoen per jaar aan beheercontracten. Met een collectieve aanpak willen overheid, koepels en zogenaamde collectieven een kwaliteitsslag maken in de uitvoering. Uitgangspunten voor het vernieuwde stelsel zijn een meer efficiënt en effectief beheer, ruimte voor regionaal maatwerk en agrarisch ondernemerschap.

In 2015 is als enige landelijke collectief naast de 39 regionale collectieven De Coöperatieve Vereniging Deltaplan Landschap U.A. opgericht door Vereniging Nederlands Cultuurlandschap, Stichting Werkgroep Grauwe Kiekendief en het Louis Bolk Instituut. Waar de regionale collectieven vooral een organisatorische rol aannemen, proberen we als landelijk collectief met onze kennisachtergrond grotere natuur- en landschapswinsten na te streven.

De oprichting is gerealiseerd om groepen boeren een toevluchtsoord te bieden en als koploper niet gedwongen te worden mee te lopen met de grote gemene deler met doorgaans lagere natuurresultaten en beheereisen die haaks staan op het gewenste beheer. Ook wilden we laten zien dat de Raad voor de Leefomgeving die zeer kritisch en negatief is over de doelmatigheid van agrarisch natuurbeheer ongelijk heeft. Sterker nog wij zijn van mening dat Nederland als lidstaat de mogelijkheden voor agrarisch natuurbeheer onvoldoende benut. De lidstaat mag jaarlijks 15% overhevelen naar de tweede pijler. Het huidige budget van 20mln onbenut vergroeningsgeld zorgt nu voor een budget voor agrarisch natuurbeheer van ruim 68mln euro. De overheveling is slechts 5%. Indien we wel maximaal gebruik zouden maken zou het geld voor agrarisch natuurbeheer met cofinanciering door waterschappen en provincies in de tweede pijler drie keer zo hoog kunnen zijn. Dat betekent extra geld voor familiebedrijven die zich in willen zetten voor natuurbeheer. En een hart onder de riem voor 40% van de agrarische bedrijven in Nederland die al aan verbreding doen. In alle overleggen met de provincie Noord Brabant stellen wij aan de orde dat de provincie de tweede grootste is van het land met het tweede kleinste budget voor agrarisch natuurbeheer. Tevens wordt de scheefgroei aan de orde gesteld die is ontstaan tussen vlakdekkend weidevogelbeheer en beheer van kleinschalige landschapselementen. Het agrarisch natuurbeheer moest effectiever en efficiënter maar in het algemeen zijn bestaande contracten voortgezet in een kleiner opengesteld gebied met een indexering van normkosten. Met als resultaat op minder plekken agrarisch natuurbeheer voor minder boeren.

In 2016 zijn alle beschikbare middelen voor de Maasheggen omgezet in contracten. Er is echter geld 'verdwenen' uit het gebied. Een van de aflopende contracten in 2016 was van een deelnemer die vlakdekkende akkernatuurpakketten had afgesloten. In het openstellingsbesluit heeft de provincie bepaald dat enkel vrijvallende gelden voor het leefgebied 'Droge dooradering Maasheggen' weer ingezet mochten worden in het gebied. Het agrarisch beheertype 'open akker' is niet van toepassing op de Maasheggen en daarmee is 1 ton per jaar over vijf jaar overgeheveld en omgebogen naar andere gebieden. Een gemiste kans en aderslating voor beheer van de Maasheggen. Ons bezwaar bij de provincie hierover is afgewezen.

Waar 2015 nog gezien kon worden als de opstartfase waarin het collectief is gecertificeerd en de gebiedsofferte voor de Maasheggen is uitgebracht, is 2016 het jaar waarin de Coöperatieve Vereniging Deltaplan Landschap U.A. zijn bestaansrecht heeft moeten bewijzen in de praktijk.

In 2016 is voor het eerst invulling gegeven aan het kwaliteitshandboek, contractvorming en contractbeheer, ecologische monitoring en een nieuwe gebiedsofferte is uitgebracht voor hetzelfde gebied voor de vrijvallende contracten agrarisch natuurbeheer in 2017. Met het Collectief Deltaplan hebben meer boeren toegang gekregen tot een beheervergoeding. Deelnemers hebben een gebruikersovereenkomst afgesloten met het collectief waarin zij het collectief toestemming geven om het beheer uit te voeren, dit heeft geleid tot een duurzamere instandhouding van de landschapselementen. Terugkijkend op een jaar waarin duidelijk resultaten zijn geboekt op gebied van contractvorming en duurzaam beheer van landschapselementen, moet geconcludeerd worden dat dit niet zonder tegenslagen is verlopen en veel tijd heeft gekost.

Contractvorming

De missie is om het netwerk van Maasheggen te beschermen en te ontwikkelen. Hiervoor is het doel gesteld om een zo'n groot mogelijk aaneengesloten netwerk van hagen onder beheer te brengen doormiddel van contracten met agrariërs af te sluiten. In 2016 is er gedaan aan selectieve werving, omdat we er naar streven om beheerscontracten af te sluiten op plekken met ecologische meerwaarde of potentie. Dit betekent dat in eerste instantie gefocust is op gebieden aansluitend op de reservaten en op andere locaties waar mogelijkheden lagen om het aaneengesloten netwerk van heggen te herstellen. Het afsluiten van de contracten liep echter moeizaam. De Coöperatieve Vereniging Deltaplan Landschap U.A. kent momenteel 25 leden in de Maasheggen. In 2016 zijn er vele gesprekken gevoerd met diverse boeren in het gebied om landschapsplannen te realiseren en beheerscontracten af te sluiten. Het valt te betreuren dat desondanks de goede beheersvergoedingen een aantal boeren toch heeft besloten om geen overeenkomst af te sluiten. Dit is tevens het risico van actieve werving; als je actief werft bereik je ook mensen die nooit hebben meegedaan of überhaupt nooit hebben mee willen doen.

Er zijn vermoedelijk een aantal redenen voor stagnatie in het afsluiten van nieuwe beheercontracten bij De Coöperatieve Vereniging Deltaplan Landschap U.A. Het grootste gedeelte van boeren die positief tegenover Maasheggen staan zijn al onder contract gebracht, daarnaast zijn voornamelijk binnen de akkerbouwsector een aantal zeer intensieve bedrijven die weinig met Maasheggen hebben. In 2017 geldt er daarnaast een instapeis vanuit de provincie waardoor er nog maar 10% van de hagen afgesloten mag worden als knip- en scheerheg, de rest dient als struweel onder contract te worden gebracht. Koppel daaraan de verplichte buffering met randen en het niet duurzame karakter van de regeling met een betalingsperiode van slechts vijf jaar die mensen stopt om herstelmaatregelen te dulden. In 2016 zorgde ook de perceelregistratie in de gecombineerde opgave voor veel onrust. Aan de ene kant wil de overheid robuustere hagenstructuren. Die worden dan vervolgens ook gecontracteerd en vastgelegd. Waarna de boer vervolgens aangesproken wordt door RVO dat de feitelijke situatie en niet de gewenste en te realiseren en overeengekomen beheerssituatie ingetekend moet worden op straffe van korting op betalings- en mestrechten. Het ligt dan niet aan de boer dat hij de heggen het liefst zo laag, smal en kort mogelijk wil houden. Een ander probleem dit jaar was de problematiek en onzekerheid in de veehouderijsector, voornamelijk de invoering van fosfaatrechten samen met de lage melkprijs zorgde voor veel kopzorgen bij de agrariërs, hierdoor stonden ze niet te wachten op erfbetreders en papierwerk. Ook hebben enkele bedrijven aangegeven op zoek te zijn naar een

totaaloplossing voor hun bedrijf, bijvoorbeeld in de vorm van het concept 'ondernemen in de NNB' en een enkeling wil wegens verkoop van het bedrijf de toekomstige eigenaar niet belasten met een beheercontract. Als laatste hebben enkele bedrijven negatieve ervaringen met agrarisch natuurbeheer, ook is er binnen de gemeenschap een verleden met agrarisch natuurbeheer waardoor de veranderingen van het stelsel en de rol van Coöperatieve Vereniging Collectief Deltaplan Landschap door een enkeling niet wordt gewaardeerd.

Ondanks de moeilijkheden omtrent nieuwe contractvorming kan teruggekeken worden naar een jaar met positieve resultaten in het veld, waar een enthousiaste groep van boeren in samenwerking met de uitvoeringsploeg van VNC maar liefst 10 km knip- en scheerheg en 31 km struweelheg duurzaam beheert. Daarnaast zijn nog vele hectare kruidenrijke akker(s) en grasland(randen) en andere landschapselementen in beheer door de deelnemers onder toezicht en met kennisondersteuning vanuit het collectief.

Administratieve lastendruk

Coöperatieve Vereniging Collectief Deltaplan Landschap is gecertificeerd natuurbeheerder. Hiervoor was onder andere het opstellen van een kwaliteitshandboek verplicht, waarna ook gehandeld moet worden. Pro forma het kwaliteitshandboek dienen de leden regelmatige bij elkaar geroepen te worden en moeten enkele formele commissies worden opgericht die meekijken of er volgens protocollen wordt gewerkt die weer zijn opgesteld door de provincie en het rijk. Coöperatieve Vereniging Collectief Deltaplan Landschap heeft in 2016 haar eerste audit gehad, hierop volgend is een rapport opgesteld. Hieruit concluderend moeten er nog diverse (administratieve) zaken geregeld en aangepast worden. Het is te repareren maar vergt wel aandacht en veel tijd.

VNC hekelt de bureaucratie rondom het nieuwe stelsel. De administratieve lastendruk moeten collectieven beperken tot 15-20%. De regeldruk lijkt echter niet afgenomen maar toegenomen. Met name voor collectieven die contractanten hebben met landschapselementen. De volumes zijn kleiner, de aantallen deelnemers groter en daardoor het werk ook. Ter vergelijking, het totale beheerbudget voor de Maasheggen versnippert over tal van eigenaren staat niet in verhouding tot het werk wat een collectief moet doen voor één weidevogel boer in bijvoorbeeld Rivierenland met een contract van 100.000 euro per jaar. Een stelselmatig probleem is dan ook dat collectieven die veel landschapselementen in hun beheerprogramma hebben het financieel en administratief een stuk moeilijker hebben ten opzichte van collectieven met vlakdekkende pakketten. Daarbij is tot op heden door de provincie/RVO nog geen euro uitgekeerd, maar deelnemers van het collectief zijn in het beheerjaar wel gecontroleerd, en heeft er ecologische monitoring en heel veel (verplicht) overleg plaatsgevonden met overheden en SCAN/BoerenNatuur om de kinderziektes uit het stelsel te halen. Het Collectief financiert nu bijna twee jaar voor, uit overwegend VNC middelen, inclusief alle genomen beheermaatregelen tot dusver.

Ondernemen in Natuurnetwerk Brabant & Natuurinclusieve landbouw

VNC streeft er naar om zowel de landbouwstructuur als de landschapsstructuur te bevorderen. Vanuit dit oogpunt pleit de organisatie ervoor om boeren die met respect voor natuur en landschap willen ondernemen te ondersteunen en mogelijkheden te verschaffen om in voorkomende gevallen ook vervangende grond aan te kunnen bieden in de vorm van koop of pacht. In 2016 heeft VNC haar standpunt continu bij zowel overheid als terreinbeherende organisaties neergelegd. Op beide fronten

lijkt momenteel beweging plaats te vinden.

Het concept Natuurinclusieve landbouw focust zich op een voedselsysteem wat uit gaat van de ecologische capaciteit in plaats van de optimale productiecapaciteit. Het is een vorm van landbouw met respect voor klimaat, natuur en landschap uitgaande van een systeembenadering, waarin de functionele agrobiodiversiteit en landschappelijke diversiteit op een wijze worden benut, waardoor er een robuust - zowel ecologisch als economisch -voedselsysteem bestaat gebaseerd op het lange termijn perspectief. In 2014 kreeg dit concept naamsbekendheid vanwege de benoeming in de Rijksnatuurvisie 2014. In 2016 is de term gemeengoed beginnen te worden en wordt er op overheidsniveau en bedrijfsniveau mee geëxperimenteerd. Provincie Brabant heeft een concept uitgewerkt 'Ondernemen in Natuurnetwerk Brabant'. VNC heeft hiervoor diverse malen input geleverd. Boeren krijgen 50 procent van de marktwaarde van hun landbouwgrond uitbetaald indien ze hun volledige bedrijf overschakelen naar natuurinclusief. Op 30 procent van de percelen dienen landschapselementen of natuurwaarde versterkende maatregelen te worden getroffen. De landbouwgrond behoudt de functie agrarisch en via een zakelijk recht wordt vastgelegd dat de natuur en landschapswaarden eeuwig in stand gehouden moeten worden en chemievrije landbouw bedreven moet worden. Ook in de Maasheggen hebben bedrijven aangegeven interesse te hebben in dit concept.

Publieke grondbezitters en terreinbeherende organisaties zijn voorstander van een meer extensievere vorm van landbouw in de Maasheggen, het gevoerde pachtbeleid sluit hier echter niet bij aan. VNC is groot voorstander om boeren die extra stappen zetten voor de Maasheggen tegemoet te komen door ze extra (pacht of koop) gronden tot hun beschikking te geven. Ondanks dat Staatsbosbeheer 1-jarige pachtcontracten hanteert, verpachten ze ook ieder jaar aan dezelfde intensieve boeren van buiten het gebied, wegens het niet willen openbreken van de jarenlange pachtrelatie. Hier tegenover staat dat er een biologische boer- die extra grond nodig heeft voor zijn biologische bedrijfsvoering- geen beschikking kan krijgen over extra pachtgronden. VNC vindt dit betreuenswaardig en heeft aangedrongen op verandering in beleid. Het lijkt erop dat ons betoog wordt gehoord en derhalve zie je nu een beweging dat grondeigenaren zijnde geen boeren zoals de gemeente en Staatsbosbeheer in hun pachtuitgifte kritischer kijken. Waarbij ten langen leste grondeigenaren die het goed voor hebben met instandhouding, ontwikkeling en beheer van Maasheggen, ook op eigen grond, een hogere gunfactor zullen krijgen.

Grondfonds en beleggen in heggen

Nederland heeft zo'n 1,9 miljoen hectare landbouwgrond. Hier is de grootste biodiversiteit en landschapswinst te behalen. Conform onze visie Deltaplan voor het Landschap concentreren we ons daarbij op de randen van percelen. Lang is gedacht en ook omarmd de gedachte om te werken met landschapsfondsen- en streekfondsen. Deze komen maar mondjesmaat tot opschaling en zijn veelal publiek gevuld.

Tegelijkertijd zien we ook een koerswijziging ontstaan bij banken in de financiering van landbouwbedrijven. En is grond als kapitaalfactor voor verdere ontwikkeling nog belangrijker geworden. Voor veel landbouwbedrijven geldt dat het eigen vermogen onder de kritische grens van 30% is gezakt waardoor bancaire financiering van schaalvergroting stagneert. Daarbij is er veel onzekerheid over de toekomst van zogenaamde fosfaatrechten en is mestverwerking een toenemende kostenpost. Men gaat dus op zoek naar alternatieve financiering. Het is dan ook interessant om te

merken dat wanneer je als vereniging ergens een grondpositie in kan nemen door een perceel te kopen of te huren, omliggende boeren bereid zijn afspraken te maken over landschapsontwikkeling.

De pilots Deltaplan landschap laten zien dat de beschikbaarheid van (ruil)grond een belangrijke katalysator vormt in landschapsontwikkeling. Daar waar de overheid met name grondposities inneemt voor de omvorming van landbouwgrond naar natuur in de buurt van natuurgebieden, denken wij dat het juist verstandig is om grondposities in te nemen in hardcore agrarisch gebied.

Daar is immers de nood voor een kwaliteitsimpuls landschap en impuls voor de biodiversiteit het hoogst. Binnen de landbouw zet schaalvergroting als autonoom proces door. Dat betekent dat er dagelijks kansen zijn om grondposities in te nemen. Overigens kan dat ook op basis van (erf)pacht voor bedrijven en overheden die landschappelijk verantwoord willen ondernemen, zoals ontgronders, projectontwikkelaars, waterschappen, grondbedrijven, etc. De VNC kan alleen grondposities innemen indien daarvoor extra gelabelde middelen kunnen worden verkregen.

Nationale implementatie Europees landbouwbeleid

In 2016 heeft VNC wederom deelgenomen aan de Agri commissie binnen het Europees Milieubureau (EEB) om deel te nemen aan de discussie omtrent de implementatie van de vergroening van het landbouwbeleid. Vanuit het EEB neemt de VNC een van de weinige beschikbaar gestelde plekken in voor groene vertegenwoordigers in zogenaamde Civil Society Dialogue Groups rondom het gemeenschappelijk landbouwbeleid. Deelname aan bijvoorbeeld de groep directe betalingen en akkerbouw geeft ons door aanwezigheid van de Europese commissie enkele malen in het jaar de mogelijkheid direct input en reactie te geven op voorstellen.

Het is teleurstellend maar niet verrassend om te zien dat de eerste vergroeningsresultaten geen zichtbare verbeteringen en winst voor biodiversiteit hebben opgeleverd. Er worden geen groene doelen gehaald met voor Nederland alleen al jaarlijks 200 miljoen euro aan Europees belastinggeld. Wat de vereniging betreft zou dit bedrag bij een volgende herziening van het landbouwbeleid ook meteen onttrokken kunnen worden aan het budget voor de eerste pijler.

Nog beter zou zijn om maximaal gebruik te maken van de mogelijkheid om 15% van de eerste pijler gelden over te maken naar de tweede pijler, ten behoeve van zogenaamde agromilieumaatregelen. Bij voorkeur gefinancierd door provincies en waterschappen om een koppeling te maken met biodiversiteit-, water- en agro-forestry doelen. Daarmee ontstaat zelfs een groter landbouwbudget dat beschikbaar kan komen voor familiebedrijven die daadwerkelijk een bijdrage willen leveren aan vergroening en verduurzaming van de landbouw. Dus nog steeds boerengeld op boerenland in boerenhand, maar ook publieke waarden voor publiek geld.

In Nederland bedraagt de overheveling van de eerste pijlergelden naar de tweede pijler momenteel maar 5 procent. In 2016 heeft VNC actief ervoor gepleit om in Nederland de regeling met betrekking tot overheveling van pijler gelden voor de volle 15 procent te benutten. Tevens is dit neergelegd bij LTO, een organisatie die van oorsprong haaks op dit standpunt staat. Echter Hans Huijbers, voorzitter ZLTO, heeft in zijn visie aangegeven dat er een transitie gaande is naar het nieuwe boeren; een geleidelijke transitie van het intensieve lineaire boeren naar de circulaire landbouw. Huijbers bevestigt dat onze akkers deel zijn van de Natuur en het Nederlandse landschap. Overheden en ngo's willen dat de vroegere wallen en hagen in ere worden hersteld om biodiversiteit in flora en fauna terug te

brengen. Hij beschrijft dat je deze functionele agrobiodiversiteit of agroforestry als nieuwe inkomstenbron kan zien in plaats van als extra werk te beschouwen. Alhoewel deze uitspraken geen veranderingen teweegbrengen, visualiseert deze uitspraak een kentering in denken binnen de landbouworganisaties; ook binnen de landbouworganisaties komt het besef dat een landbouw die de ecologische capaciteit overstijgt op de lange termijn niet houdbaar is en bovenal maatschappelijk niet meer wordt geaccepteerd. Hieruit blijkt dat komende jaren de lobby met betrekking tot het standpunt van VNC over het Europees landbouwbeleid actief moet worden blijven gevoerd. Daarnaast is in het overleg met Huijbers de implementatie van de goede landbouwpraktijken (GAEC) aangekaart en is opnieuw de problematiek rondom de perceelsregistratie besproken, waarover LTO uiteraard gelijk is gestemd.

Voor wat betreft de goede landbouwpraktijken is er ons inziens iets goed mis. Iedere agrariër die Europese landbouwsubsidie ontvangt moet zich houden aan basisregels vastgelegd in zogenaamde goede landbouwpraktijken. Voor onze vereniging zijn van belang die maatregelen die de buffering van watervoerende sloten vereisen, erosie bestrijdende maatregelen verplichten in hellinggebieden en instandhouding van landschapselementen (GAEC 7). Met name de laatste wordt ons inziens met voeten getreden, want anders kan het niet zo zijn dat op boerenland landschapselementen dan wel grotendeels verdwenen zijn, of slechts nog bestaan uit restjes en relictten. De landbouwverordening geldt voor iedere hectare subsidiabele landbouwgrond. In Nederland gebeurt echter iets wonderlijks bij de interpretatie van een landschapselement of een relict daarvan in de vorm van een heg, boom, lijn van bomen, etc. Die staat namelijk op of aangrenzend aan boerenland. Een nuance verschil wat er in de praktijk toe leidt dat geen enkel element echt beschermd is.

Doet een element mee in de landbouwperceelregistratie, dan is de verordening van kracht. Echter, de instandhouding van landschapselementen is door Nederland vertaald in de boswet. En die biedt juist geen bescherming voor instandhouding omdat er eisen worden gesteld aan de minimale oppervlakte, waaraan restjes landschapselementen niet voldoen. En indien dit wel het geval is, bij het alsnog verdwijnen handhaving zelden leidt tot nieuwe aanplant of het neemt jaren in beslag om het af te dwingen. Staat een element daarentegen niet op een subsidiabel landbouwperceel, dan zegt de overheid bij aantasting of verdwijning ervan dat de landbouwverordening niet van toepassing is en dus instandhouding ook niet, tenzij dit is vastgelegd in het bestemmingsplan.

De Europese regels zijn helder. Je kunt als actieve boer subsidie krijgen, maar dan is een van de spelregels dat landschapselementen in stand moeten worden gehouden. Landschapselementen tot een breedte van twee meter mogen van de commissies sowieso meegenomen en opgeteld worden bij het landbouwareaal. Desalniettemin kiest Nederland anders.

Voor de VNC is het zaak om via de lobby in Brussel en op het nationaal niveau praktijkvoorbeelden te blijven aandragen om ervoor te zorgen dat Nederland op fatsoenlijke wijze de instandhouding van landschapselementen op boerenland alsnog in wetgeving verankert.

Programma Stroomlijn

Met een inhaalslag, die wordt gepleegd met het project Stroomlijn, wordt de vegetatie in het rivierbed door Rijkswaterstaat aangepakt. Het idee daarachter is dat het waterafvoerend vermogen van de grote rivieren wordt hersteld.

De kern van de inhaalslag is gelegen in het principe “Stroombaan glad, tenzij”. De stroombaan is het deel van het rivierbed dat het meest bijdraagt aan het waterafvoerend vermogen van de rivier. Daarbinnen stroomt het water het snelst en heeft de vegetatie volgens Rijkswaterstaat een relatief groot opstuwend effect op de afvoer. Het is echter ook een goedkope maatregel in vergelijking met dijkverplaatsingen en bruggen op pijlers zetten. Van meet af aan heeft de VNC zich verzet tegen het rooien van cultuurhistorische beplantingen in uiterwaarden.

Met Staatsbosbeheer en diverse andere NGO's is daarvoor een handboek heggen langs grote rivieren opgesteld. Deze dient als afwegingskader en geeft de mogelijkheid om cultuurhistorische lijnvormige beplanting buiten de te verwijderen vegetatie te houden en te conserveren. Echter, de interpretatie van het handboek is door Rijkswaterstaat overgelaten aan marktpartijen die er voor zijn om juist zoveel mogelijk vegetatie te verwijderen, waardoor heggen juist weer voor discussie vatbaar kwamen en binnen de scope van mogelijk te verwijderen vegetatie kwamen te liggen. Met als gevolg veel reuring en een enorme tijdsinspanning om ervoor te zorgen dat de gemaakte afspraken nageleefd worden, zorgen weg te nemen en te voorkomen dat stroomlijn alsnog een desastreuze uitwerking op voortbestaan van heggen en knotbomen in uiterwaarden zou hebben.

Helaas houdt Rijkswaterstaat stug vast aan haar beleid en rekenmodellen en wordt de aanplant van nieuwe hagen sterk belemmerd. In 2016 is gebleken dat we met compromissen moeten komen die passen binnen het beleid van Rijkswaterstaat, het in twijfel trekken van hun beleid is niet effectief gebleken. Om tot resultaat te komen zullen er creatieve oplossingen bedacht moeten worden om het opstuwende effect van de hagen te compenseren.

Grensoverschrijdende samenwerking

In 2016 is voor de otter met lokale partijen, en ARK natuurontwikkeling als trekker, gewerkt aan een grensoverschrijdende Interreg aanvraag die in 2017 wordt ingediend. Er is een Europees programma ontwikkeld om de samenwerking tussen Duitsland en Nederland te versterken. Dit programma beoogt de economische, sociale en regionale samenwerking te versterken. Samenwerking leidt tot nieuwe kansen voor de grensregio's en afstemming van het beleid en investeringen. In het project Groen Blauwe Rijn Alliantie (GBRA) wordt ingezet op het versterken van de Duits - Nederlandse samenwerking door middel van

1. Netwerkontwikkeling en communicatie
2. Grensoverschrijdende ecologische verbindingen/Oplossen barrières migratieroutes otters
3. Gezamenlijke kennisontwikkeling

De Rijn is hierbij het logische verbindende element omdat deze de gebieden al eeuwenlang met elkaar verbindt.

De GBRA heeft de ambitie de otterpopulatie te verbeteren door de knelpunten op te lossen en het habitat waar dit ontbreekt, te verbeteren. Concreet worden de volgende maatregelen uitgevoerd:

- Ontwikkelen van gezamenlijke Nederlands -Duitse otterknelpuntenkaart.
- Ontwikkelen van oplossingen voor de otterknelpunten.
- Realisatie van 12 otterpassages
- Realisatie van 40 fauna stepping stones.

Hagemeester

De VNC is eind 2014 gestart een samenwerking met een lokale boerenland-brouwerij voor de ontwikkeling van het bier Hagemeester. De afbeelding van Hagemeester is een heggenvlechter met in zijn hand een hiep en een handschoen om zich te beschermen tegen de stekels van de meidoorn. Op de achtergrond staat een gevlochten haag getekend en dit alles in een jaren '20 uitstraling.

Om de vereiste schaa sprong te kunnen maken moest de kostprijs zakken en het volume toenemen. Daarvoor zijn we overgestapt naar brouwerij D'n Drul in Groesbeek, waar Hagemeester eigen vergistingtankcapaciteit krijgt en in samenwerking met welzijnsorganisatie Plurijn makkelijker en sneller geëtiketteerd kan worden. Hier is ook een proeflokaal aanwezig en kunnen we mensen ontvangen om meer te vertellen over ons bier met een missie.

In 2016 zijn enkele proefbrouwsels gemaakt om tot een goed recept te komen. Eind 2016 is er een keuze gemaakt en zijn de eerste batches gebrouwd.

Er zijn lokaal inmiddels enkele horeca gelegenheden die met enige regelmaat onze producten afnemen.

Stichting Natuurbeelden

VNC is een van de elf participerende organisaties in de Stichting Natuurbeelden en zal zich ook de komende jaren inzetten om cultuurlandschappen en daarbij behorende natuurwaarden prominenter aan de orde te laten komen, met de opname van bijbehorende aansprekende beelden in de digitale catalogus.

Daarvoor is door de stichting een contract getekend met de bekende filmer Michael Sanderson voor het filmen van zogenaamde 'specials' over cultuurlandschappen vanaf de grond en uit de lucht. De VNC levert hiervoor de locaties en begeleiding. De VNC heeft in 2016 divers beeldmateriaal kunnen inzetten ten behoeve van eigen producties. De VNC maakt deel uit van de Raad van Toezicht en van de Redactieraad. Beiden kwamen in 2016 driemaal bijeen.

Natuur in de straat

De huidige generatie kinderen dreigt te vervreemden van de natuur. Ze groeien voornamelijk op in de stad en komen in het dagelijks leven nauwelijks nog in aanraking met 'natuur'. Dit in tegenstelling tot de natuurbeschermers van nu: vaak al op jonge leeftijd kregen zij de kans hun liefde voor natuur te ontwikkelen. Zonder natuurervaringen voor kinderen in de stad zullen er in de toekomst dan ook te weinig natuurbeschermers zijn.

Meer groen en natuur in de stad zorgt voor een schonere en gezondere leefomgeving. Het draagt bij aan een gezonde ontwikkeling van kinderen, biedt recreatiemogelijkheden dicht bij huis en vergroot de aantrekkelijkheid van een stad, waarmee het tevens een gunstig effect heeft op het vestigingsklimaat voor bedrijven.

Ondanks dat er in veel beleidsstukken een groot belang aan natuur wordt toegekend, verdwijnt er om verschillende redenen (nog steeds) natuur uit de stad. Politiek en milieubeweging streven vaak naar compacte steden, om zo het buitengebied te sparen. Maar met al deze goede bedoelingen zijn steden steeds meer 'verdicht' geraakt en is er steeds minder ruimte voor groen: de natuur verdwijnt uit het

stadsbeeld. Veel natuurorganisaties willen kinderen de 'echte' natuur in krijgen. Het vergroten van de trefkans op natuur in stad en straat, krijgt daardoor niet de aandacht die het verdient.

Dat is jammer, want er zijn juist volop mogelijkheden om bij afbraak of sanering van bebouwing groen een volwaardige plaats te geven. Die kansen worden nu niet benut, omdat met name architecten, stedenbouwkundigen en woningbouwcorporaties niet of nauwelijks 'groen denken'.

Weliswaar zijn er inmiddels veel initiatieven rond het thema *Natuur in de stad*, maar nog niet voldoende. De VNC wil dit proces versnellen en doet dat op haar eigen manier. Als aanjager, met een heldere visie op de vele mogelijkheden die er liggen.

Net als in 2015 hebben we prioriteiten moeten stellen in onze activiteiten en hebben wij ervoor gekozen ons primair te richten op de opschaling van landschapsherstelwerkzaamheden en lobby in het kader van Deltaplan Landschap, waardoor minder tijd besteed kon worden aan *Natuur in de Straat* dan gewenst.

In 2016 werd wel de jaarlijkse *Gouden Zwaluw* weer uitgereikt. Meer over de uitreiking van deze stimuleringsprijs leest u in hoofdstuk 6.3 van dit jaarverslag.

4. LANDSCHAPSHERSTELPROJECTEN

In 2016 heeft de VNC grote én kleine landschapsherstelprojecten uitgevoerd. Vele kilometers heggen, houtwallen en hoogstamboomgaarden zijn gerestaureerd en aangelegd. Hieronder volgen enkele voorbeelden.

Project Ooijpolder/Groesbeek

In de Ooijpolder zijn de inrichtingsprojecten afgerond en is de VNC bezig met het reguliere beheer van de aangelegde landschapselementen. In Groesbeek is in 2016 het laatste bedrijfslandschapsplan ingericht. Een mooi en groot project op het perceel van SLK. Onderdeel hiervan was ook de aanleg van een natuurvriendelijke oever in samenwerking met het waterschap en de gemeente Groesbeek. Ook is bij diverse eigenaren beheer uitgevoerd.

Project gemeenten Lochem en Bronckhorst

In 2014 heeft de VNC een vierjarig landschapsherstelproject in de gemeente Lochem en Bronckhorst afgerond. In 2015 kon met een vervolg hierop worden gestart, dankzij bijdragen van de gemeente Lochem en Bronckhorst, de provincie Gelderland, het Prins Bernhard Cultuurfonds, de ASN-Foundation. In 2016 zijn diverse landschapselementen weer in ere hersteld en nieuw aangelegd.

Landschapsherstel De Meuhoek

Een gehucht met de naam Meuhoek, gelegen tussen Zelhem en Varsseveld, nabij Halle, heeft aan weerszijden van de Varsseveldseweg een uitzonderlijk Achterhoeks landschapsrelict. Dit bestaat uit de laatste overblijfselen van een wat vroeger een knotbomenrijk van met name knotelzen was. Dit landschap, met perceeltjes, klein maar fijn, vol pinkster-, en boterbloemen wordt bedreigd. De oprukkende grootschalige landbouw zal ook hier op korte termijn bezit van nemen. Dan is er geen plek meer voor steenuiltjes, oranjepijpjes en pinksterbloemen.

In 2015 heeft de VNC op verschillende manieren de benodigde financiële middelen voor het reddingsplan van de Meuhoek bij elkaar verzameld.

Dankzij bijdragen van de Stichting Landschapskapitaal, via de crowdfundingactie, maar ook door de bijdrage uit het Baron en Baronesse Van Hemert tot Dingshof-Coldewij Fonds (dat SBNL beheert) en de bijdrage van het Prins Bernhard Cultuurfonds, kon het project eind 2015 van start gaan.

In 2016 zijn de knotelzen in het kleinschalige museale hart opgeknapt en zijn er weer nieuwe knotelzen aangeplant. Deze zullen vervolgens periodiek worden geknot. Overeenkomsten met kwalitatieve verplichtingen zijn gesloten met de huidige boeren en de eerste vergoedingen konden december 2015 worden uitgekeerd.

In het project in de Meuhoek werken we samen met Stichting Achterhoek weer mooi (StAM), de Agrarische Natuurvereniging 'het Onderholt' en de Stichting Landschapskapitaal.

Project Winterswijk

De kleinschalige openheid, het groene karakter, de beken en het reliëf door essen (kampen) zijn bepalend voor de identiteit van het Nationaal Landschap Winterswijk. Ondanks deze status is het landschap zwaar aan erosie onderhevig. O.a. historische houtwallen, hoogstamfruitbomen en eswallen

worden zeer beperkt onderhouden waardoor het cultuurlandschap langzaam verdwijnt. De VNC wil deze historische landschapselementen behouden en opknappen. Met steun van het Prins Bernard Cultuurfonds, gemeente Winterswijk en de Provincie Gelderland en in samenwerking met de lokale agrarische natuurvereniging restaureren we nu deze landschapselementen, waardoor ze voor toekomstige generaties behouden blijven. In 2016 zijn in dit meerjarige grote landschapsherstelproject diverse landschapselementen hersteld en opgeknapt.

Project Berkelland

Net als in Winterswijk zijn in Berkelland ook vele landschapselementen aan erosie onderhevig. Gebruikmakend van de subsidieregeling van de provincie Gelderland, in samenwerking met de agrarische natuurvereniging Berkel&Slinge en de gemeente Berkelland, heeft de VNC in 2016 weer vele kilometers landschapselementen opgeknapt in de gemeente Berkelland.

Project landschapsherstel Noord-Limburg

In Noord-Limburg is de VNC aan de slag gegaan met een groot landschapsherstelproject. Dankzij het Prins Bernhard Cultuurfonds, de ASN-Foundation, Stichting Doelwijk, Dinamofonds en middelen via de Groenblauwe Diensten Limburg zijn in de afgelopen periode vele nieuwe heggen en hoogstamboomgaarden aangeplant en oude hersteld. In de komende jaren kunnen we in dit project alle landschapselementen die we hebben aangelegd gaan beheren.

Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten en gemeente Boxmeer

Sinds 2013 onderhouden we voor Staatsbosbeheer (SBB) de heggen in en rondom Overasselt en Balgoij. Het gaat hier in totaal om 18 kilometer aan heggen. Naar aanleiding van deze samenwerking wordt de groenploeg van de VNC steeds vaker door SBB gevraagd om ook andere werkzaamheden te verrichten, zoals bosmaaien en zagen.

Ook voor Natuurmonumenten onderhouden we jaarlijks 4,5 kilometer heggen rondom de Sint Jansberg (Noord-Limburg). Ook de samenwerking met Natuurmonumenten wordt ieder jaar meer uitgebreid.

Sinds vorig jaar onderhouden we ook de hagen van de gemeente Boxmeer. Het gaat hierbij om ruim 25 kilometer.

Collectief

In 2016 hebben we voor het eerst de hagen van het collectief Deltaplan beheerd. Het gaat om ruim 18 km aan struweel- en kniphagen.

Gemeente Nijmegen

Aan de streekweg in Nijmegen hebben we in samenwerking met de gemeente Nijmegen een deel van een populierenbos omgevormd tot een geschikt leefgebied voor dassen. Er zit namelijk een dassenburcht in het populierenbos. Een deel van de populieren zijn gekapt en er zijn o.a. hazelaars, wilde appels, mispels en meidoorn geplant. Ook is er een poel gegraven en zijn er hoogstamfruitbomen geplant.

Divers

Naast bovengenoemde werkzaamheden voeren wij diverse anderen projecten/werkzaamheden uit. Zo onderhoudt de VNC ieder jaar diverse hagen bij eigenaren o.a. langs de Meerwijkselaan, Postweg en Oude Kleefsebaan in Berg en Dal en landgoederen 't Mulra en het Jagershuis. Verder zijn

landschapsinrichtingen uitgevoerd voor o.a. de gemeente Heumen en onderneming Smals. Ook het demonstratiegebied Palland, onderdeel van het Informatiecentrum van de VNC, wordt jaarlijks onderhouden.

5. DAS&BOOM

De stichting Das&Boom maakt zich sterk voor een optimale bescherming van de das en andere bedreigde diersoorten. De Stichting volgt het overheidsbeleid, zo nodig middels het aanspannen van gerechtelijke procedures en geeft gevraagd en ongevraagd adviezen ter bevordering van een optimale bescherming van de das. Voorts bewaakt de Stichting al hetgeen Das&Boom in de voorgaande 30 jaren voor de das heeft weten te bereiken.

Eind 2015 is de nieuwe Wet natuurbescherming aangenomen door het kabinet Rutte II; deze wordt in 2017 van kracht. Een belangrijk streven van de nieuwe wet is meer verantwoordelijkheid voor de burger en minder regeldruk. Dat gaat echter ten koste van de beschermde status van de das. Zo is in de nieuwe wet is het verstoren van beschermde dieren zoals de das niet meer expliciet verboden. Hoewel verstoren in de praktijk lastig te bewijzen is en dus zelden leidt tot veroordelingen, is het schrappen van dit verbod een verkeerde boodschap.

Dit heeft helaas in 2016 al geleid tot meer burchtverstoringen en zelfs weer (sinds jaren) een gestrikte das in het opvangcentrum. Een gedeputeerde van de provincie Drenthe beweerde in een interview dat het in 2017 “makkelijker wordt om dassen te verjagen”. Om deze reden heeft Das&Boom in 2016 provincies benaderd, maar ook faunabeheerseenheden en organisaties als het Faunafonds, met de inzet deze trend te keren.

Das&Boom is in samenwerking met de Zoogdierverseniging gestart met het ontwikkelen van beleidsaanbevelingen voor provincies om met de bepalingen van de nieuwe wet voor de das een noodzakelijke bescherming te kunnen blijven garanderen. Het advies benadrukt de noodzaak van het beschermen van de das als een kwetsbare diersoort en onderbouwt de interpretatie van de nieuwe wetsartikelen die dat mogelijk maken.

Om de doelstellingen te kunnen realiseren werft Das&Boom inkomsten uit betaalde opdrachten zoals onder meer het vertrekken van ecologische adviezen, het ontwikkelen van compensatieplannen bij ruimtelijke ingrepen in dassenleefgebied, het schrijven van ontheffingen van de Flora- en Faunawet voor derden en het uitvoeren van dassenverhuizingen, wanneer dassen het veld moeten ruimen om redenen van groot openbaar belang.

Bij dassenverhuizingen en compensatieplannen werkt Das&Boom nauw samen met de VNC: Das&Boom ontwerpt compenserende en mitigerende maatregelen en probeert dat de opdrachtgever de aanleg en het onderhoud uit laat voeren door de VNC. Deze samenwerking is voor de opdrachtgever aantrekkelijk omdat die dan verzekerd is van een functionele voorziening, die in nauwe samenwerking en de ecologische begeleiding van Das&Boom kan worden aangelegd. Deze samenwerking is al regelmatig succesvol gebleken.

Das&Boom beschikt als enige organisatie in Nederland over een actuele database van alle dassenburchten, dassenvoorzieningen en dassenslachtoffers in Nederland. Deze gegevens worden actueel gehouden, onder anderen middels het dagelijks bijhouden van de vindplekken van alle verkeersslachtoffers in Nederland. Deze data vormen de basis van het ecologisch advieswerk van Das&Boom en worden gebruikt voor het adviseren van faunavoorzieningen op de meest gevaarlijke knelpunten voor dassen.

Ook vangt de stichting hulpbehoevende en verweesde jonge dassen op. Daarvoor benut Das&Boom nog steeds de kennis en faciliteiten, opgebouwd tijdens de herintroductieperiode van de das, om individuele dassenslachtoffers, zoals verkeersslachtoffers en verweesde dassen, op een zinvolle manier te kunnen helpen. Daartoe beschikt Das&Boom over een bereikbaarheidsdienst, die 24 uur per dag

bereikbaar is voor het geven van informatie aan hulpverlenende organisaties en dierenartsen. Das&Boom vangt zelf hulpbehoevende dassen op ter revalidatie en zet de dieren vervolgens weer uit in de natuur.

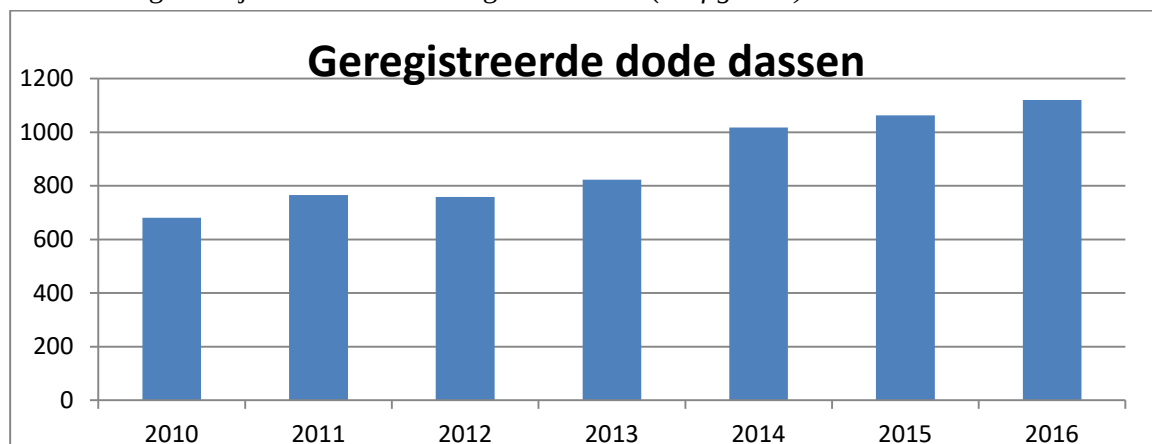
Das&Boom zet zich in om het noodzakelijk maatschappelijk draagvlak voor de noodzakelijke bescherming van de das in stand te houden en te bevorderen, middels voorlichting en educatie. Dit draagvlak is noodzakelijk om de huidige mate van wettelijke bescherming te kunnen continueren en alle noodzakelijke faunavoorzieningen te kunnen blijven bekostigen.

5.1 Advies en onderzoek

Meldingen van bedreigde dassenburchten door ruimtelijke ontwikkelingen, meldingen van burchtverstoringen, overlast van dassen of niet functionerende dassenvoorzieningen nemen veel werk in beslag. Handhavingsverzoeken worden ingediend en samen met andere organisaties (o.a. milieufederaties) worden zienswijzen of bezwaren ingediend. Eveneens worden er nog steeds ontheffingen verstrekt die de dassenbelangen niet behartigen, waar Das&Boom dan de nodige tijd in moet steken om die te corrigeren. Daarnaast fungeert Das&Boom ook als vraagbaak voor de meest uiteenlopende zaken betreffende dassen. Het bijhouden van de contacten met de diverse dassenwerkgroepen behoort ook tot de taken van Das&Boom.

Een belangrijke taak van Das&Boom is het bijhouden van de populatieontwikkeling in Nederland. Hiervoor worden als sinds 1990 alle dode en gewonde dassen geregistreerd in de centrale database van Das&Boom. Ook worden alle nieuwe meldingen van dassenburchten (deels aangereikt door de diverse dassenwerkgroepen in Nederland) ingevoerd in deze database. Tenslotte worden nog ad hoc dassenvoorzieningen (rasters en tunnels) gecontroleerd en geregistreerd. Deze drie databases vormen de basis van het advieswerk.

Voor het jaar 2016 zijn circa 1120 dode, gewonde of verweesde dassen geregistreerd, voor het overgrote deel verkeerslachtoffers. De enorme toename die in 2014 geconstateerd werd ten opzichte van de voorgaande jaren is min of meer gestabiliseerd (zie *figuur 1*).

Figuur 1: Aantal geregistreeerde dassen 2010 t/m 2016 (de gegevens van 2016 zijn bij benadering)

Als een das ten gevolge van een mankement in de dassenvoorziening aan zijn einde kwam, werd de beheerder van de voorziening hiervan op de hoogte gesteld, met het dringende verzoek het mankement direct op te lossen.

Das&Boom heeft in 2016 diverse betaalde opdrachten verricht voor (semi) overheden, adviesbureaus, projectontwikkelaars en particuliere organisaties. De betaalde adviesopdrachten waren zeer divers:

- Advisering passieve verplaatsing dassen in de Afferdense en Deestse Waarden
- Inventarisatie dassen Venlo oost
- Monitoring dassen Koningin Julianatoren
- Aanvraag ontheffing Ffwet woonproject Maashaeghe Boxmeer
- Compensatiemaatregelen Huurlingsedam Wijchen
- Plan van aanpak en voorbereiding dassenverhuizing Malden
- Advies verwijderen burcht in waterkerende dijk Geesbrug
- Onderzoek dassen Halderse Akkers Sint-Michielsgestel
- Advies compensatie woningbouw Venray
- Gegevens levering dassenburchten Molenhoek e.o
- Advies compensatieplan ontgroning Ayen-Well
- Dassenverhuizing Udenhout

Dassenverhuizing Udenhout

Op 16 februari 2016 is de eerste fase van het woningbouwproject Den Bogerd bij Udenhout van start gegaan, nadat de gemeenteraad twee jaar eerder uiteindelijk met een krappe meerderheid akkoord ging met de bouwplannen op die locatie. Nut en noodzaak van deze plannen stonden geruime tijd ter discussie, te meer dat hiervoor een waardevol natuurgebied zou moeten worden opgeofferd.

In 2011 is in dit gebied een dassenburcht ontdekt. Das&Boom heeft toen direct contact gezocht met de gemeente Tilburg. Das&Boom adviseerde een verhuizing waarbij er in het bestaande dassenterritorium een alternatief gevonden moest worden en dat het verloren gegane leefgebied moest worden gecompenseerd.

Er is gekozen voor de aanleg van een kunstburcht voor de dassen op een paar honderd meter afstand van de bestaande dassenburcht. Rond de nieuwe locatie zijn hagen aangelegd.

Op 6 september 2016 is een vangren om de bestaande burcht aangelegd. Er zijn twee volwassen dassen gevangen, die tijdelijk te gast waren bij het opvangcentrum van Das&Boom.

Vorbereiding dassenverhuizing Malden

Al enige jaren wonen er dassen in het centrum van Malden, in een ruigte naast de sporthal 'de Veldschuur'. Omdat de sporthal plaats moet maken voor woningbouw en een nieuwe sporthal, zal de dassenburcht verhuisd moeten worden.

Das&Boom heeft medio 2016 een plan van aanpak geschreven, observaties uitgevoerd en voor de gemeente Malden een ontheffing voor de verplaatsing aangevraagd. De verhuizing zal in 2017 plaatsvinden.

5.2 Opvangcentrum

Das&Boom zet haar expertise in om hulpbehoevende dassen op een zo terughoudende manier te helpen en draagt deze visie uit. Dat houdt onder meer in dat bij meldingen van jonge dassen terughoudend wordt opgetreden en alleen wordt ingegrepen wanneer het zeker is dat het dier in de natuur niet zal overleven. Bij verweesde dassen wordt geprobeerd de dieren te helpen op de kraamburcht met bijvoeracties. Das&Boom speelt hierin een adviserende en coördinerende rol. Sinds 1 juli 2012 voldoet de opvang van Das&Boom aan de nieuwe eisen van het ministerie van EZ voor opvangcentra. In 2014 is de ontheffing van Das&Boom op eigen verzoek aangepast, zodat Das&Boom nu naar eigen inzicht dassen kan uitwisselen met het Natuurhulpcentrum in Opglabbeek in

België. Op deze manier wordt voorkomen dat jonge verweesde dassen te lang zonder soortgenoten opgevangen worden, hetgeen de kans op het succesvol uitzetten in de natuur vergroot.

In het Opvangcentrum werden in 2016 10 dassen opgevangen: 5 gewonde volwassen dassen en 5 verweesde jonge dassen. Van de volwassen dieren zijn er 2 uitgezet en 2 geëuthanaseerd. Van de jonge dassen is er een gestorven en 1 geëuthanaseerd., de overige 4 zijn uitgezet in een uitzetren bij Enschede, in samenwerking met landschap Overijssel en deels financieel mogelijk gemaakt met de steun van 'Area Development Twente' (gebiedsregisseur voor de gebiedsontwikkeling Luchthaven Twente en omgeving) . De Dassenwerkgroep Twente heeft de verzorging van de puberdassen uitzetren op zich genomen.

Het Opvangcentrum draagt ook de zorg voor een das van het Informatiecentrum Nederlands Cultuurlandschap, een van de weinige plaatsen waar dassen in levende lijve te zien zijn. Dit is zeer belangrijk bij het verwerven van maatschappelijk draagvlak voor de bescherming van deze dieren, voor dassenvoorzieningen en de verbetering van het cultuurlandschap, het leefgebied van deze dieren.

Medewerkers van diertuin Amersfoort zijn begin 2016 op bezoek geweest bij Das&Boom om samen met een gespecialiseerde diertuinontwerper adviezen in te winnen voor het realiseren van een dassenverblijf in Amersfoort. De missie van de diertuin Amersfoort , het creëren van meer draagvlak voor de Nederlandse natuur en behoud van biodiversiteit, sluit nauw aan op die van Das&Boom. De diertuin gaat zich dan ook inzetten om deze boodschap via de das over te brengen.

De zorgtaken binnen het opvangcentrum worden uitgevoerd door vrijwilligers. In 2016 waren 17 vrijwilligers betrokken bij de verzorging van opgenomen dassen. Daarnaast verzorgen 4 vrijwilligers samen met de vaste medewerkers de zogenoemde bereikbaarheidsdienst, waardoor het Opvangcentrum dag en nacht bereikbaar is voor adviezen rond de hulpverlening aan dassen en andere dringende dassenzaken.

Andere vrijwilligers houden zich bezig met vormgeving (logo's e.d.) voor Das&Boom, de website (hosting) en educatie.

6. VOORLICHTING / EDUCATIE

6.1 Informatiecentrum

Het Informatiecentrum Nederlands Cultuurlandschap biedt belangrijke ondersteuning bij het creëren van draagvlak voor de doelstellingen van de VNC.

Het Informatiecentrum wordt veelvuldig bezocht door leden van de VNC en andere geïnteresseerden. Daarnaast bezoeken ook doelgroepen als agrariërs, ambtenaren en politici, natuurbeheerders en studenten van universiteiten en voortgezet onderwijs het centrum.

Door middel van voorlichting en educatie komen de bezoekers aan de weet waar in hun eigen omgeving nog oude gave cultuurlandschappen zijn (en waar ze zijn verdwenen). Ook kunnen zij er ideeën opdoen over toekomstmogelijkheden voor het landschap.

Het Informatiecentrum Nederlands Cultuurlandschap was in 2016 van maart tot en met oktober iedere woensdag en zondag geopend voor publiek. Buiten deze reguliere openingstijden werden ook specifieke doelgroepen ontvangen. In totaal bezochten in 2016 2037 bezoekers het centrum.

Landschapmuseum

November 2016 is gestart met het doorvoeren van een aantal kleine vernieuwingen aan het binnengedeelte. Teksten zijn herschreven, foto's vervangen, en het uiterlijk heeft een kleine opfrisbeurt gekregen, zodat het verhaal in het informatiecentrum ook reflecteert waar de VNC anno 2017 voor staat. De kernboodschap is hetzelfde gebleven, maar dankzij deze aanpassingen krijgen bezoekers ook te zien en te horen wat de VNC allemaal doet en inmiddels al bereikt heeft.

De VNC vindt het belangrijk om de boodschap aan een zo groot en breed mogelijk publiek te kunnen vertellen. Om de drempel voor een bezoek zo laag mogelijk te maken, is besloten om met ingang van 2017 geen entreegeld meer aan bezoekers te vragen.

Ook de naam van het centrum mag meer uitstralen en daarom is gekozen voor een nieuwe naam. Een naam die korter, duidelijker, uitnodigender en beter vindbaar op het internet is dan Informatiecentrum Nederlands Cultuurlandschap. Een naam die 'de lading dekt' en aangeeft wat het informatiecentrum eigenlijk is, namelijk een plek waar de geschiedenis van het landschap tot leven komt en (zowel binnen als buiten en zowel in het klein als in het groot) tentoongesteld wordt. Een museum van het landschap dus, oftewel een *Landschapmuseum*.

6.2 Landschapsprijs De Gouden Mispel

Op donderdag 15 december 2016 reikte de Vereniging Nederlands Cultuurlandschap in Fort Lent bij Nijmegen vier Gouden Mispels uit aan personen en/of organisaties die dat jaar een uitzonderlijke bijdrage hebben geleverd aan de bescherming of ontwikkeling van het Nederlands cultuurlandschap.

Voor 2016 zijn de volgende personen/organisaties beloond met een Gouden Mispel:

ANV De Raamvallei. Wegens niet-aflatende doortastendheid en overtuigingskracht te komen tot de herinrichting van het landschap in het Gassels Broek op een ongekend schaalniveau voor de das en vele andere plant- en diersoorten.

ANV Ark en Eemlandschap, in samenwerking met Vogelwerkgroep Het Gooi en Omstreken, Vereniging Natuurmonumenten en Vogelbescherming Nederland. Vanwege de tomeloze inzet, de

bereidheid te doorgronden en verkregen kennis toe te passen. De voortdurende speurtocht naar het beheer uit het verleden en de toepasbaarheid in het heden, zodat na jaren van inspanning het werk wordt beloond met een toename van het aantal weidevogels in de regio Eemland. Hetgeen ieders navolging verdient.

De familie Van Leeuwen Boomkamp: Pieter van Leeuwen Boomkamp, Margreet Pels Rijcken-van Leeuwen Boomkamp en Mariet Wierenga-van Leeuwen Boomkamp. Voor de instandhouding tegen de tand des tijds in, soms meebewegend, altijd wegen zoekend voor het behoud van Landgoed Slichtenhorst in veranderende tijden.

Eric Luiten. Wegens – als lid van het College van Rijksadviseurs – het op niet mis te verstane wijze, binnen ruimtelijke vraagstukken van deze tijd, nadrukkelijk aandacht vragen voor het landschap, vanuit de visie en overtuiging dat deze aandacht de kwaliteit van alle andere belangen ten goede komt en dus niet te vondeling hoort te worden gelegd door het Rijk.

De Gouden Mispel is in 2006 door VNC in het leven geroepen en wordt vervaardigd door kunstenaar Frans van Hintum. De mispel is als symbool gekozen omdat ze zich alleen spontaan vestigt in eeuwenoude houtwallen, heggen en andere landschapselementen. De mispel staat hiermee symbool voor een gezond (cultuur)landschap. Eerdere winnaars zijn onder meer oud minister Cees Veerman en SER voorzitter Alexander Rinnooy Kan.

6.3 Winnaars Gouden Zwaluw 2016

Donderdag 9 juni 2016 heeft de Vereniging Nederlands Cultuurlandschap in de Vondelkerk in Amsterdam weer drie Gouden Zwaluwen uitgereikt aan bedrijven, overheden of personen die zich verdienstelijk hebben gemaakt om de natuur in de straat, de wijk of de stad te bevorderen.

De Gouden Zwaluw, een bronsgouden beeltenis van de gierzwaluw, gemaakt door de kunstenaar Frans van Hintum, wordt jaarlijks uitgereikt en maakt deel uit van de campagne ‘Natuur in de straat’, die door de Vereniging Nederlands Cultuurlandschap is geïnitieerd.

Vereniging Nederlands Cultuurlandschap ziet de stad als het meest intensief ingerichte cultuurlandschap van Nederland, waar zowel voor de natuur zelf als voor de daar wonende mensen elke ruimte voor groen benut moet worden.

Natuur in de stad betreft op een ongedwongen manier de jeugd weer bij dit onderwerp en zorgt daarnaast voor verkoeling, afname van vervuiling, en een toename van het welbevinden van de bewoners.

De winnaars van 2016 zijn:

Het project Transformatie van het Orlyplein van de gemeente Amsterdam, voor het vrij denken en dromen dat beton en asfalt vervangen kunnen worden door bloemenpracht en bomen.

Het project Bijenbaan, mede mogelijk gemaakt door de inzet van de gemeente en inwoners van Schiedam, voor het benutten van een uitgelezen kans om bijen vrij baan te geven toen het plan voor tram van de baan was.

De IJsvogelwerkgroep Amsterdam, voor de moedige inzet om de schuwe maar betoverend mooi ijsvogel onze hoofdstad binnen te loodsen.

7. ORGANISATIE

De Vereniging Nederlands Cultuurlandschap, de Landschapswacht en Stichting Das&Boom functioneren als één organisatorische eenheid. Hieronder vindt u een verslag van de belangrijkste ontwikkelingen in fondsenwerving, leden- en donateurs aantal, missie en visie, doelstelling,

bestuurlijke samenstelling en overige organisatorische informatie van de VNC, de Landschapswacht en Stichting Das&Boom.

7.1 Fondsenwerving, leden en donateurs

Bij de fondsenwerving hanteert de VNC de gedragscodes van het VFI. De fondsenwerving is als volgt onderverdeeld:

- 1 individuele werving
- 2 werving via media
- 3 aantrekken sponsors en donoren

De besteding van de geworven gelden is conform de doelstelling van de VNC. Het beleid met betrekking tot fondsenwerving is dat niet meer dan 25% van deze fondsen wordt besteed aan de werving van nieuwe fondsen. De controle hierop gebeurt door de registratie van aan fondsenwerving bestede uren, tegen kostprijs en de bijkomende kosten. De jaarrekening 2016 laat een percentage van 2,0 % zien, dus ruim onder het gestelde maximum.

Op 1 januari 2016 telde de Vereniging Nederlands Cultuurlandschap 3.467 leden. Op 31 december 2016 was dit aantal licht gedaald tot 3.288.

De opbrengst van de Zomeractie 2016 was bestemd voor de vernieuwing van het Informatiecentrum; meer eigentijds en interactief.

De Herfstactie stond in het teken van de knotbrigade van VNC, die eeuwenoude knotbomen in de Maasheggen gaat onderhouden.

De Kerstactie 2015 was gericht op de noodzakelijke vernieuwing van computers en software, met het oog op het steeds vaker inzetten van foto en video bij het overbrengen van de boodschap van VNC naar de buitenwereld.

Het kwartaalblad *Landschappelijk* verscheen in het verslagjaar viermaal.

7.2 Vereniging Nederlands Cultuurlandschap

Missie

De Vereniging Nederlands Cultuurlandschap (VNC) wil agrarische cultuurgeschiedenis zichtbaar houden. Daarnaast ijvert zij voor een rijk geschakeerd cultuurlandschap in heel Nederland, nadrukkelijk ook in de bebouwde omgeving. Een landschap van deze tijd, met respect voor het verleden en voor de mensen die daar nu werken, wonen en recreëren. Gezien de ecologische footprint die Nederland in de wereld heeft, zet de VNC zich in om agrarische (voedsel)productie in onze vruchtbare delta te behouden. Deze agrarische productielandschappen moeten ook ruimte bieden aan andere functies zoals cultuurhistorie, landschapsschoon, recreatie en biodiversiteit.

Visie 'Nederland weer mooi'

De agrarische cultuurgeschiedenis van een aanzienlijk gedeelte van Nederland is al eeuwenoud. De VNC beoogt enerzijds een grootscheeps herstel van de traditionele kavelgrenzen en anderzijds de aanleg en het ontwerp van geheel nieuwe elementen in heel Nederland - buiten de aangekochte natuurgebieden en steden. Een Nederland waar je trots op bent, een landschap waar je graag in vertoeft. Een mooi Nederland.

Deltaplan voor het Landschap

Het Deltaplan voorziet in een netwerk van landschapselementen zoals akkerranden, bloemrijke bermen en slootkanten, heggen en houtwallen, graften en lanen, wordt in het Deltaplan gekoppeld aan fiets-, ruiter- en voetpaden en kanoroutes. Het gaat hierbij om 200.000 km kavelgrenzen en 50.000 kilometer recreatieve routes.

Natuur in de straat

Naast de aandacht die het landschap krijgt, wil de VNC nadrukkelijk ook de bebouwde omgeving groener maken. In feite is het stedelijk landschap ons meest intensief ingerichte cultuurlandschap. Het is van belang juist daar waar de meeste mensen wonen, werken en studeren het contact met de natuur zo laagdrempelig mogelijk te maken. De VNC acht het in het belang van de natuurbescherming dat juist stedelingen door groen omringd worden. Niet alleen ten behoeve van de verjonging van de achterban van natuur- en landschapsorganisaties, maar ook ter bevordering van voor de natuur en het landschap positieve keuzes en beïnvloeding van de politiek. In haar in 2011 gepresenteerde visie *Natuur in de straat*, komen alle stappen aan bod die natuur in de straat tot een vanzelfsprekendheid kunnen maken. De probleemeigenaren worden genoemd, handelingsperspectief geboden en er wordt gezocht naar strategieën om alle reeds behaalde successen op dit gebied structureel op landelijk niveau te verwezenlijken.

Statutaire doelstelling

De Vereniging Nederlands Cultuurlandschap heeft ten doel:

- a. behoud, herstel en verrijking van het agrarisch cultuurlandschap, waarbij groenblauwe dooradering van heel Nederland het streefbeeld is;
- b. het stimuleren van de waardering voor het agrarisch cultuurlandschap bij onder meer maatschappelijke en politieke organisaties, bedrijfsleven, overheden, opleidingsinstituten en individuen, waarbij cultuurhistorie, biodiversiteit en een forse verbetering van de recreatieve ontsluiting als basis dienen;
- c. het (doen) wegnemen van barrières en oplossen van knelpunten om tot dit verbeterde agrarisch cultuurlandschap te komen;
- d. het behoud van cultuurhistorische landschapselementen als onderdeel van het cultureel erfgoed en als inspiratiebron voor herstel van oude en inrichting van nieuwe landschappen;
- e. het herstellen van oude en inrichten van nieuwe landschappen, waarbij altijd in goed overleg en met respect voor de grondeigenaren en -gebruikers wordt gehandeld;
- f. het verrichten van alle verdere handelingen, die met het vorenstaande in de ruimste zin verband houden of daartoe bevorderlijk kunnen zijn.

Bestuur van de Vereniging Nederlands Cultuurlandschap

Het Algemeen Bestuur van de Vereniging Nederlands Cultuurlandschap had per 31-12-2016 de volgende samenstelling:

Relevante nevenfunctie(s)

Harry Keereweer (voorzitter)

Dedde Smid (penningmeester/secretaris)

Edwin Hecker

Louis Dolmans

Fried Frederix

lid Groupe de Bruges

Tijdens de algemene ledenvergadering van 25 juni 2016 traden Mariëlle van der Zouwen, Egbert de Groot en Janine Pijl af. Het bestuur droeg Dedde Smid voor als nieuw bestuurslid (tevens penningmeester). Hij werd door de ALV gekozen als bestuurslid.

Directie Vereniging Nederlands Cultuurlandschap

	<i>Relevante nevenfuncties</i>
Jaap Dirkmaat, Directeur	Voorzitter Stichting Das&Boom
	Voorzitter Stichting Landschapswacht
	Voorzitter Stichting wAarde
Egbert Jaap Mooiweer, Adjunct-directeur (tot 1-2-2017)	Secretaris Stichting Landschapskapitaal
	Secretaris Collectief Deltaplan Landschap

Raad van Advies Vereniging Nederlands Cultuurlandschap

De Raad van Advies had in 2016 de volgende samenstelling:

- Prof. drs. Fons Asselbergs, oud-Rijksadviseur voor cultureel erfgoed
- Dr. Hans Renes, historisch-geograaf / landschapsdeskundige aan de Universiteit Utrecht en de Vrije Universiteit Amsterdam
- Prof. ir. Wim Dik, oud-staatssecretaris Economische Zaken en voormalig voorzitter van de Raad van Bestuur van Koninklijke KPN N.V.
- Wouter van Dieren, lid van de Club van Rome en directeur Instituut voor Milieu- en Systeemanalyse Amsterdam
- Prof. dr. Maarten van Rossem, historicus
- Hans Dorrestijn, schrijver en cabaretier
- John Jansen van Galen, journalist en wandelchroniqueur

Personeel en vrijwilligers

Op 31 december 2016 was het vaste personeelsbestand als volgt samengesteld:

Visievorming en Agendering	Jaap Dirkmaat, Egbert Jaap Mooiweer, Valentijn te Plate, Bart Dingemanse, Raymond Meussen, Jordi van Oort, Tim Leenders
Groenbeheer	Patrick Hofman, Janick van Toor, Stefan Hoeve
Dassenopvang en dassenadvies	Bert Hesse, Hester Bartels, Marc Moonen
Interieurverzorging	Gerda Merkes
Financiële administratie	John de Groot
Personeelszaken	Marc van der Made
Secretariaat	Khadisja Ouanani, Sylvia Haffmans, Rhea Diemer

De salarissen binnen de VNC zijn gebaseerd op het rapport ‘beloningsgebouw 2008-2009’ van de (externe) VNC-personeels-adviseur, waarbij onderzoek verricht is aan de hand van functies, salarisschalen en secundaire arbeidsvoorwaarden van vergelijkbare (kleinschalige) natuur- en milieuorganisaties, alsmede de raam-CAO Bos en Natuur 2008 en is gebruik gemaakt van de beloningsmonitor 2008. In 2016 is een salariscorrectie doorgevoerd, vanwege het feit dat de afgelopen 10 jaar prijscompensatie onvoldoende heeft kunnen plaatsvinden.

De Vereniging Nederlands Cultuurlandschap staat positief tegenover het werken met vrijwilligers en wil het werken met vrijwilligers stimuleren zodat mensen in aanraking komen met het werk van de VNC. De bedoeling is vrijwilligers zoveel plezier te laten beleven aan hun werk dat ze enthousiast en positief staan tegenover het werk en de doelstellingen van de VNC en dat enthousiasme uitdragen. De VNC heeft een vrijwilligersbeleid opgesteld, waarbij het uitgangspunt is om het werken en omgaan met vrijwilligers te professionaliseren zodat het aantal vrijwilligers de komende jaren kan groeien, met behoud van betrokkenheid en plezier in het werk, zowel bij de VNC-medewerker als de vrijwilliger, waardoor vrijwilligers daadwerkelijk het gevoel krijgen erkend en gewaardeerd te worden.

Het aantal vrijwilligers bedroeg op 31 december 2016 in totaal 51. Dit aantal is als volgt over de verschillende werkvelden verdeeld:

- Informatiecentrum 9 vrijwilligers
- Dierverzorging 22 vrijwilligers
- Groen/pand 20 vrijwilligers

De projecten en activiteiten van de Vereniging Nederlands Cultuurlandschap werden in 2016 mogelijk gemaakt door:

- Nationale Postcode Loterij
- Contributie van de leden
- Prins Bernhard Cultuurfonds
- ASN-Foundation
- Stichting Doelwijk
- Stichting Elise Mathilde
- Dinamofonds
- Baron en Baronesse Van Hemert tot Dingshof- Coldewey Fonds (beheer door SBNL)

7.3 Stichting de Landschapswacht

Statutaire doelstelling Stichting de Landschapswacht

1. De stichting heeft ten doel:

- a. het behoud van cultuurhistorische landschapselementen als onderdeel van het cultureel erfgoed en als inspiratiebron voor herstel van oude en inrichting van nieuwe landschappen;
- b. voorlichting, aanplant, beheer, herstel en bescherming van cultuurhistorische landschapselementen zoals (vlecht)heggen, hagen en houtwallen, binnen en buiten de bebouwde kom in geheel Nederland;
- c. eigenaren en beheerders wijzen op hun verantwoordelijkheid voor beheer en onderhoud van het cultuurhistorisch landschap;
- d. het verrichten van alle verdere handelingen, die met het vorenstaande in de ruimste zin verband houden of daartoe bevorderlijk kunnen zijn.

2. De stichting tracht haar doel te verwezenlijken met:

- subsidies, giften, legaten, erfstellingen, inkomsten uit vermogen en opbrengsten uit uitgevoerde werkopdrachten en alle verdere wettige middelen. Dit alles in de ruimste zin van het woord.

Samenstelling bestuur

Relevante nevenfunctie(s)

Jaap Dirkmaat (voorzitter)

Directeur Vereniging Nederlands Cultuurlandschap
Voorzitter Stichting Das&Boom Opvang en Advies
Voorzitter Stichting wAarde

Bart Dingemanse (penningmeester)

Valentijn te Plate (secretaris)

7.4 Stichting Das&Boom

Statutaire doelstelling Stichting Das&Boom

1. De stichting heeft ten doel:

- a. de gunstige staat van instandhouding van planten en diersoorten op Nederlands grondgebied, door de bescherming en het behoud van bedreigde soorten dieren en planten en hun leefgebieden en of trekroutes, overwintering of broed- en ruigebieden, overeenkomstig internationale verdragen, richtlijnen en conventies voor zover Nederland daarin een verdragsluitende partij is en of verplichtingen is aangegaan, mede in het belang van het totale leefmilieu, zulks met name ook in het belang van de mens, zich hierbij mede beroepend op art. 21 van de Grondwet. Bij wijze van voorbeeld en derhalve geenszins limitatief bedoeld gaat het daarbij meer specifiek om bedreigde plant- en diersoorten zoals korenwolf, geelbuikvuurpad, korhoen, otter, das, hazelmuis en leefgebieden van deze dieren, aangewezen als Ecologische Hoofdstructuur, Ecologische Verbindingszone, Natura 2000-gebied of Beschermd Natuurmonument;
- b. het ondersteunen van de doelstelling en werkzaamheden van de Vereniging Nederlands Cultuurlandschap, inschrijfnummer Kamer van Koophandel Centraal Gelderland 40 14 52 91, met activiteiten en overige (financiële) middelen;
- c. het beschermen van gelijksoortige belangen, zoals hiervoor onder a. en b. bedoeld, van andere (rechts)personen;
- d. hulpbehoevende dassen, die door ziekte, verwonding of verwezing, door direct of indirect menselijk handelen of nalaten tijdelijk niet zelfstandig in de vrije natuur kunnen overleven, tijdelijk op te vangen, te verzorgen en te revalideren. De opvang bij de stichting is gericht op een zo spoedig mogelijke terugkeer van de dieren naar de natuur, waarbij zoveel mogelijk wordt voorkomen dat dieren onnodige stress ervaren of letsel oplopen. De opvang is zodanig dat een dier zoveel mogelijk zijn soorteigen gedrag kan blijven vertonen na terugkeer naar de natuur. De stichting bevordert zinvolle hulp aan dassen op een zo terughoudend mogelijke manier. Bovendien tracht de stichting onoordeelkundig ingrijpen in natuurlijke processen zoveel mogelijk te voorkomen middels een proactief voorlichtingsbeleid, speciaal gericht op personen en organisaties die geconfronteerd (kunnen) worden met dassen die mogelijk hulpbehoevend zijn.
- e. het verrichten van alle verdere handelingen, die met het vorenstaande in de ruimste zin verband houden of daartoe bevorderlijk kunnen zijn.

2. Zij tracht dit doel onder meer te bereiken door:

- a. het kritisch volgen van overheden bij hun beleid met betrekking tot het in artikel 1 genoemde, zo nodig door middel van gerechtelijke procedures;
- b. ter bescherming van soorten het discreet hanteren van publicaties/informatie en een beperkt ijveren voor openbaarheid van gegevens zover dit op directe wijze in dienst kan staan van het behoud van de in dit artikel genoemde diersoorten, flora en vegetatie;
- c. het adviseren van overheden en derden bij hun ruimtelijke ordeningsbeleid op beleidsmatig- en beheergericht onderzoeks(kundig) niveau;
- d. het verzorgen van voorlichting en educatie;

- e. publicaties (o.a. in de vorm van een Jaarverslag en Kwartaalverslagen);
- f. het uitvoeren van beheer- en beschermingsgericht (veld)onderzoek;
- g. eigen beheer van burchten en biotopen door middel van, indien noodzakelijk, aankoop en beheer(werkzaamheden);
- h. het ijveren naar een betere juridische status van de in artikel 1 genoemde diersoorten, flora en vegetatie, alsmede hun leefmilieus;
- i. het houden van vergaderingen en bijeenkomsten;
- j. samenwerking met instellingen, verenigingen, overheidsinstanties en deskundigen, die een gelijk of verwant doel nastreven, steun aan initiatieven ter bescherming van de in artikel 1 genoemde diersoorten, flora en vegetatie, alsmede hun (potentiële) leefmilieus en habitats;
- k. toezien op een actief beleid en het verrichten van werkzaamheden op het vlak van opvang en herintroductie van de in artikel 1 genoemde diersoorten en plantensoorten, ter herstel en versterking van de inheemse populatie, voor zover Nederland ten aanzien van deze soorten verplichtingen is aangegaan en de gunstige staat van instandhouding niet of gebrekkig heeft weten te handhaven;
- l. werven van financiële middelen, verkregen uit het verrichten van betaalde opdrachten en uit andere baten, zoals erfstellingen, legaten, lastbevoordelingen, schenkingen, donaties en subsidies.

Samenstelling bestuur

Jaap Dirkmaat (voorzitter)

Wiel Tonies (secretaris)

Penningmeester: vacant

Relevante nevenfunctie(s)

Directeur Vereniging Nederlands Cultuurlandschap

Voorzitter Stichting Landschapswacht

Voorzitter Stichting wAarde

De projecten en activiteiten van Das&Boom werden in 2016 mogelijk gemaakt door:

- Inzet van vrijwilligers
- Betaalde adviesopdrachten
- Vriendenloterij

8. FINANCIËEL VERSLAG

8.1 Financiën 2016

De volgende pagina's bieden een overzicht van de balans per 31 december 2016 uit de jaarrekening 2016, de staat van baten en lasten over 2016 uit de jaarrekening 2016 en een toelichting op de lastenverdeling 2016. De volledige jaarrekening is beschikbaar via het kantoor van de VNC. Als bijlage 1 van dit jaarverslag is toegevoegd de accountantsverklaring afgegeven op de volledige jaarrekening 2016.

Vereniging Nederlands Cultuurlandschap
Jaarrekening 2016

BALANS PER 31 DECEMBER 2016

	31 december 2016		31 december 2015	
	€	€	€	€
Activa				
<i>Materiële vast activa</i>				
Grond	1		1	
Inventaris/automatisering	8.416		9.983	
Landbouw materieel (project gebonden)	38.404		63.081	
Transportmiddelen	39.764		29.667	
Opslagruimte/werkplaats	0		4.953	
		86.585		107.685
<i>Voorraden</i>				
Voorraad verkoopartikelen	1.524		6.340	
		1.524		6.340
<i>Vorderingen</i>				
Debiteuren	139.190		168.891	
Omzetbelasting	1.554		-24.982	
Nog te factureren (projecten)	77.358		89.125	
Overige vorderingen	63.043		45.854	
Overlopende posten	57.050		88	
		338.195		278.976
<i>Liquide middelen</i>		1.749.428		644.620
Totaal		<u>2.175.732</u>		<u>1.037.621</u>
Passiva				
<i>Reservés</i>				
Continuïteitsreserve		519.188		537.548
<i>Schulden (kortlopend)</i>				
Crediteuren	173.329		131.411	
Loonbelasting/Sociale lasten	17.582		25.401	
Pensioenfondsen	12.712		10.804	
Vooruitontvangen projectsubs/inkomsten	1.364.639		241.769	
Te ontvangen facturen (uitvoeringsprojecten)	5.342		9.612	
Overige schulden	82.940		81.076	
		1.656.544		500.073
Totaal		<u>2.175.732</u>		<u>1.037.621</u>

ABAB Accountants B.V.

21 APR. 2017

Voor identificatiedoeleinden
ABAB Accountants B.V.

STAAT VAN BATEN EN LASTEN OVER 2016

	werkelijk 2016	begroot 2016	werkelijk 2015
<i>Baten:</i>	€	€	€
b Baten uit eigen fondswerving	1.120.897	1.424.848	1.211.113
Baten uit acties van derden	831.097	500.400	501.322
Subsidies overheden en anderen	5.276	550	63.812
Baten uit rente en verhuur	15.796	13.300	13.726
d Som der baten	1.973.066	1.939.098	1.789.973
<i>Lasten:</i>			
Besteed aan doelstelling			
- Voorlichting en educatie	36.033	45.628	38.578
- Informatiecentrum/landschapstuin	34.168	36.723	19.699
- Deltaplan	321.416	249.716	397.151
- Deltaplan uitvoering	941.593	1.203.471	911.933
- Maasheggen	329.643	0	0
- Natuur in de straat	7.175	22.464	7.652
- Euregio	0	0	45.598
- Natuurrechten	595	0	107
- Das&Boom, opvang&advies	146.715	145.027	206.245
c	1.817.338	1.703.029	1.626.963
Werving baten			
a - Kosten eigen fondsenwerving	22.847	28.824	14.397
- Kosten acties derden	2.789	9.329	3.441
- Kosten verkrijging subsidies overheden	5.173	31.092	779
	30.809	69.245	18.617
Beheer en administratie			
- Kosten beheer en administratie	143.279	166.824	140.359
e Som der lasten	1.991.426	1.939.098	1.785.939
Resultaat	18.360-	0	4.034
Resultaatbestemming			
Toevoeging/onttrekking aan:			
- continuïteitsreserve	18.360-	0	4.034
	18.360-	0	4.034
<i>Procentueel aandeel kosten eigen fondsenwerving t.o.v. baten eigen fondsenwerving (a : b)</i>	2,0%	2,0%	1,2%
<i>Procentueel aandeel lasten besteed aan doelstelling t.o.v. lasten (c : e)</i>	91,3%	87,8%	91,1%
<i>Procentueel aandeel lasten besteed aan doelstelling t.o.v. baten (c : d)</i>	92,1%	87,8%	90,9%

Bestemming	Doelstelling						Werving baten				Beheer en administratie			
	Voorlichting en educatie	Informatie centrum/land-schapstun	Deelplan	Herstel landschaps-elementen	Natuur in de straat	Maasheggen	Das&Boom (Natuurrecht en)	Das&Boom (Opvang& advies)	Eigen fondsen-werving	Gezamenlijke acties			Acties derden	Subsidies
Laasten														
Subsidies en bijdragen														
Afdrachten														
Aankopen en verwervingen														
Uitbesteed werk	28.197	18.986	19.296	2.213		167.200							0	0
Publiciteit en communicatie				633.939		48.837	485	10.124	8.708				0	0
Personeelskosten	6.813	12.352	248.266	205.777	5.714	75.000							0	0
Huisevestingskosten	296	820	15.603	18.218	423	32.764	87	102.709	12.140	0	2.407	4.427	122.173	755.629
Kantoor- en algemene kosten	624	1.726	32.847	38.351	891	1.693	7	9.817	579	0	111	216	6.115	53.898
Afschrijvingskosten	103	284	5.404	43.095	147	3.563	14	20.665	1.219	0	233	455	12.877	116.900
						586	2	3.400	201	0	38	75	2.114	55.449
totale uitvoeringskosten	36.033	34.168	321.416	941.593	7.175	329.643	595	146.715	22.847	0	2.789	5.173	143.279	1.991.426
														1.939.098
						</								

Werkelijk Begroot Werkelijk			
2016	2016	2015	

Gemiddeld aantal personeelsleden (excl. tijdelijke arbeidskrachten)*

12,6 12,0 12,0

Totaal bezoldiging bestuurders en toezichthouders

0 0 0

Leningen, voorschotten en garanties verstrekt aan bestuurders en toezichthouders

0 0 0

* uitgedrukt in fulltime arbeidsplaatsen

De VNC streeft er naar om de kosten voor beheer en administratie onder de 20% van de totale uitvoeringskosten te houden. Voor 2016 is dit percentage 7,2%.

De kosten worden, daar waar mogelijk, direct toegerekend aan alle kostendragers van de organisatie en zijn verantwoord onder 'uitbesteed werk'.

De personeels-, huisvestings-, kantoor- en algemene- en afschrijvingskosten en rente worden toegerekend aan alle kostendragers op basis van het aantal gerealiseerde arbeidsuren.

ABAB Accountants B.V.

21 APR. 2017
Voor identiteitsbeoordeling
ABAB Accountants B.V.

Bijlage A Uitvoeringskosten 2016

8.2 Begroting 2017

0.2 Begroting 2017		begroot 2017	
Baten:			
Baten uit eigen fondswerving		1.010.593	b
Baten uit gezamenlijke acties		0	
Baten uit acties van derden		818.675	
Subsidies overheden en anderen		0	
Baten uit rente inkomsten en verhuur		14.800	
Vrijval voorziening		0	
Som der baten		1.844.068	d
Lasten:			
Besteed aan doelstelling			
- Voorlichting en educatie (incl. informatiecentrum/landschapstuin)	85.344		
- Deltaplan (incl.Ooijpolder)	28.976		
- Deltaplan uitvoering	1.320.871		
- Natuur in de straat	9.330		
- Das&boom, opvang&advies	139.161		
		1.583.682	c
Werving baten			
- Kosten eigen fondsenwerving	50.040		a
- Kosten gezamenlijke acties	0		
- Kosten acties derden	9.649		
- Kosten verkrijging subsidies overheden	34.252		
- Kosten van beleggingen	0		
		93.942	
Beheer en administratie			
- Kosten beheer en administratie		166.444	e
Som der lasten		1.844.068	f
Resultaat		0	
Resultaatbestemming			
Toevoeging/onttrekking aan:			
- continuïteitsreserve		0	
- bestemmingsreserves		0	
- herwaarderingsreserve		0	
- algemene reserve		0	
- bestemmingsfonds		0	
		0	
Procentueel aandeel kosten eigen fondsenwerving t.o.v. baten eigen fondsenwerving (a : b)			
		9,3%	
Procentueel aandeel lasten besteed aan doelstelling t.o.v. lasten (c : f)			
		85,9%	
Procentueel aandeel lasten besteed aan doelstelling t.o.v. baten (c : d)			
		85,9%	
Procentueel aandeel lasten besteed aan beheer en administratie t.o.v. totale lasten (e : f)			
		9,0%	

9. JAARPLAN 2017

9.1. INLEIDING

Voor u ligt het jaarplan 2017 van de Vereniging Nederlands Cultuurlandschap (VNC). Het plan geeft invulling aan de meerjarenstrategie. Kernpunten hierin zijn binden (B), beïnvloeden (B) en bieden (B). Dit jaarplan is een operationele vertaling van de meerjarenstrategie 2015-2018 waarin we de lijn doorzetten om minder afhankelijk te worden van bepaalde geldinkomsten als subsidies en structurele bijdragen. Voor wat betreft subsidies zijn we daar inmiddels in geslaagd. Een bewust beleid gericht op vergroting van onze verdien capaciteit is succesvol en wordt steeds stabiel.

Met het thema ‘duurzame landbouw en bescherming van biodiversiteit’ in de Uitvoeringsagenda Natuurlijk Kapitaal streeft het kabinet naar een duurzaam landbouwkundig beheer in 2020. Bij een duurzame landbouw hoort ook de zorg en verbetering van ons landschap. In 2017 zijn er Tweede Kamer verkiezingen en formeren we een nieuw kabinet. Natuur en landschap spelen nauwelijks een rol in de verschillende verkiezingsprogramma’s. Toch komen termen als natuurlijke-, herstellende-, landbouw, ecologisering van de landbouw, agroforestry, voedselbossen, etc. steeds vaker voorbij.

In de Rijksnatuurvisie introduceert de rijksoverheid de term natuurinclusieve landbouw, wat betekent dat ze streeft naar een zo klein mogelijk negatief effect van de bedrijfsvoering op de natuur, maar ook naar een zo groot mogelijk positief effect van de natuur op de bedrijfsvoering. Dit nieuwe perspectief op de relatie tussen economie en natuur biedt, zeker in de landbouw met zijn specifieke relatie tot natuur en omgeving, een andere kijk op bedrijfsvoering. Misschien zijn er onder het nieuwe politieke gesternte toch weer kansen voor de uitvoering van het Deltaplan voor het landschap.

In natuur en landschap is de landelijke overheid nu uit beeld verdwenen. NGO’s als de VNC moeten hun aandacht nu over twaalf provincies verdelen. De participatiesamenleving die de overheid zegt te willen, wordt hierdoor zwaar beproefd. In plaats dat de overheid blij is met initiatieven uit de streek, bemoeilijkt zij met grote regeldrift iedere stap voorwaarts. Dit heeft zijn effect op het waarmaken van onze ambities. Het keurslijf knelt bij uitvoering van landschapsherstelprojecten, het demotiveert initiatieven voor nieuwe landgoederen en het bemoeilijkt verhuizingen van dassen en terugplaatsing van opgevangen dieren in de natuur.

Desalniettemin zijn wij ervan overtuigd dat draagvlak voor natuur en landschap onverminderd groot is in Nederland. En dat er grote maatschappelijke waardering bestaat voor behoud van het oude agrarisch cultuurlandschap en het verbeteren van het huidige gehavende landschap. Dit maken wij op uit het overweldigende enthousiasme in gebieden waar wij resultaten boeken.

De vorig jaar aangekondigde koerswijziging met betrekking tot verwerving van agrarisch gronden ten behoeve van cultuurlandschap is verder ingezet. Op de eerste hectares vindt inmiddels landschapsontwikkeling plaats en worden boeren ingezet bij beheer en bewerking. Zowel beleidsmatig en in de lobby, als door zelf op bescheiden schaal grondposities in te nemen.

De tweede wijziging is dat uitvoeringsactiviteiten voor landschapsontwikkeling en –beheer worden uitgebreid naar de ecologische hoofdstructuur middels partnerschappen met terreinbeherende

organisaties en naar integrale gebiedsontwikkeling vanuit collectieven. Dit werkterrein heeft
verdere uitwerking en uitbreiding. Speciale aandacht gaat voorts uit naar het Maasheggengebied,
waarbij het beheer van gemeentelijk heggen bij boeren via het collectief zal lopen, en de Unesco-
aanwijzing samen met de gemeente Boxmeer opgepakt wordt.

Moge 2017 een vruchtbaar jaar worden voor het landschap.

9.2. PROJECTEN 2017

Collectieven agrarisch natuurbeheer

Vanaf 2016 geldt het vernieuwde stelsel Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer. Vrijwel al het publieke geld voor landschapsbeheer wordt daardoor ter beschikking gesteld aan een selecte groep van collectieven. Deze kunnen gebiedsoffertes indienen met een door de overheid geadviseerde minimale omzet van 1,5 miljoen per jaar aan beheercontracten.

Met een collectieve aanpak willen overheid, koepels en zogenaamde collectieven een kwaliteitsslag maken in de uitvoering. Uitgangspunten voor het vernieuwde stelsel zijn een meer efficiënt en effectief beheer, ruimte voor regionaal maatwerk en agrarisch ondernemerschap.

De Coöperatieve Vereniging Deltaplan Landschap U.A. is zo'n collectief en opgericht door Vereniging Nederlands Cultuurlandschap, Stichting Werkgroep Grauwe Kiekendief en het Louis Bolk Instituut.

Het eerste bestuur heeft gezorgd voor een kwaliteitshandboek, certificering, boerenleden en een beschikking op de gebiedsofferte in Noord-Brabant voor de Maasheggen. Deze beschikking loopt van 2015 tot 2021. In 2016 is een uitbreiding en tweede aanvraag gedaan.

Het eerste bestuur heeft haar werkzaamheden eind 2016 beëindigd. Ook is in 2016 gewerkt aan coöperatieplan met daarin naast het uitvoeren van de regeling agrarisch natuurbeheer plannen voor de oprichting van een grondfonds en het aantrekken van privaat kapitaal.

Het bestuur is eerst uitgebreid met Nel Sangers (algemeen bestuurslid en oud adjunct directeur Staatsbosbeheer) en Patrick Rutten (penningmeester en tevens penningmeester SLK). Twee van de 'founding fathers' te weten Jan Willem Erisman (voorzitter en directeur Louis Bolk Instituut) en Ben Koks (algemeen bestuurslid, directeur Werkgroep Grauwe Kiekendief) zijn eind november 2016 tijdens de Algemene Leden Vergadering afgetreden en met VNC directeur Jaap Dirkmaat benoemd als de eerste leden van de Raad van Advies.

Het agrarisch natuurbeheer voor de Maasheggen is een van de bouwstenen van de vereniging om te werken aan behoud en herstel van dit bijzondere gebied. Andere bouwstenen zijn de uitvoering van ons Postcodeloterij project, het GroenOntwikkelFonds Brabant, samenwerking met gemeente Boxmeer en het doorlopen van de Unesco Biosfeer procedure.

In 2017 moet voor het agrarisch natuurbeheer invulling worden gegeven aan het kwaliteitshandboek, contractvorming en contractbeheer, ecologische monitoring en een nieuwe gebiedsofferte voor hetzelfde gebied voor de vrijvallende contracten agrarisch natuurbeheer in 2017.

Ten opzichte van andere collectieven hebben wij de kleinste beschikking ontvangen. Gegeven de overhead en door Stichting Collectieven Agrarisch Natuurbeheer (SCAN) geadviseerde minimum financiële omvang is het wenselijk om te groeien tot een beschikking van 1mln euro per jaar.

Dat lijkt na twee jaar niet realistisch. Niet vanuit het agrarisch natuurbeheer en zoals in 2016 na politieke besluitvorming is gebleken helaas ook niet in het Buytenland van Rhoon, waar de drie oprichters wel betrokken zullen worden in de uitvoering maar de Coöperatie Deltaplan Landschap daarvoor niet als vehikel kan fungeren.

Derhalve zullen we de regeling Agrarisch natuurbeheer uit moeten dienen tot 2020 en lopende verplichtingen zo kosten-efficiënt mogelijk uitvoeren.

SMART

- voortzetting bestuur;
- invulling geven aan kwaliteitshandboek;
- werken aan opschaling Maasheggen en indienen nieuwe gebiedsofferte voor 1 sept 2017;
- Deelname collectievenberaad;
- Deelname aan zogenaamde flexibele schil deskundigenteam cultuurlandschap voor agrarisch natuurbeheer.

Grond

Grond is een belangrijke kapitaalfactor voor agrarische bedrijven. De pilots Deltaplan landschap laten zien dat de beschikbaarheid van ruilgrond een belangrijke katalysator vormt in landschapsontwikkeling. Daar waar de overheid met name grondposities inneemt voor de omvorming van landbouwgrond naar natuur in de buurt van natuurgebieden, denken wij dat het juist verstandig is om grondposities in te nemen in hardcore agrarisch gebied.

Daar is immers de nood voor een kwaliteitsimpuls landschap en impuls voor de biodiversiteit het hoogst. Binnen de landbouw zet schaalvergroting als autonoom proces door. Dat betekent dat er dagelijks kansen zijn om grondposities in te nemen. Overigens kan dat ook op basis van (erf)pacht voor bedrijven en overheden die landschappelijk verantwoord willen ondernemen zoals ontgronders, projectontwikkelaars, waterschappen, grondbedrijven, etc.

Daarmee kunnen we bijdragen aan zowel de realisatie van groenblauwe dooradering op boerenland als landbouwstructuurversterking. Het is niet de bedoeling dat VNC grondaankopen verricht vanuit eigen vermogen. Wel om middelen voor grondaankoop te verwerven en met name publieke partijen aan te sporen om hun grondposities strategisch te benutten voor kwaliteitsverbetering van landschapselementen.

Wij zien met name goede mogelijkheden voor de planfiguur ondernemende EHS. Hierbij wordt natuurinclusieve landbouw gestimuleerd, door afwaardering van de economische waarde van grond, met behoud van agrarische bestemming, waarbij de natuurwaarde geborgd wordt in een zogenaamde kwalitatieve verplichting met zakelijke werking.

SMART

- Benaderen van 5 gemeenten, 5 (landbouw)bedrijven en 3 beleggers om bij wijze van pilot percelen in (erf)pacht te verkrijgen of subsidie voor aankoop te verlenen. Streven is tenminste 10ha en in geval van pacht tenminste een periode van zes jaar;
- Additionele middelen verkrijgen voor grondverwerving onder meer via compensatie trajecten (pm);
- Opzet pilots 'Ondernemende EHS' in de Maasheggen met de provincie en gemeente;
- Verkondigen van dit gedachtengoed en met name beïnvloeden van provinciaal grondbeleid voor Park Lingezegen (Gelderland) en Maasheggen (Noord-Brabant) in het bijzonder;

Stichting Landschapskapitaal

Enkele jaren geleden heeft de VNC de Stichting Landschapskapitaal opgericht en hierin het kapitaal van de Nationale Postcode Loterij voor het voorbeeldgebied Ooijpolder Groesbeek ondergebracht met voorwaarden. Nu het voorbeeldgebied afgerond is en het vermogen van de stichting vastgelegd is in contracten, is er in wezen sprake van ‘passen op de winkel’. En is er een moment aangebroken om mogelijkheden voor consolidatie te bezien.

SMART

- Invulling geven aan geconsolideerde of gecombineerde jaarrekening;
- P.m.

Hagemeester

In 2015 is de VNC gestart met een kleinschalige proef op het gebied van productontwikkeling, wat heeft geleid tot de bieren van Hagemeester. De afbeelding van Hagemeester is een heggenvlechter met in zijn hand een hiep en een handschoen om zich te beschermen tegen de stekels van de meidoorn. Op de achtergrond staat een gevlochten haag getekend en dit alles in een jaren ‘20 uitstraling.

Inmiddels hebben we op diverse evenementen gestaan, zoals proeverijen en streekmarkten. Een mooie en andere manier om mensen kennis te laten maken met het eeuwenoude ambacht van heggenvlechters. Er zijn lokaal inmiddels enkele horeca gelegenheden en bedrijven, die met enige regelmaat onze producten afnemen.

Om een schaa sprong te kunnen maken moest de kostprijs zakken en het volume toenemen. Daartoe is overgeschakeld worden naar brouwerij d’n Drul in Groesbeek, waar Hagemeester een eigen vergistingstankcapaciteit krijgt en in samenwerking met Plurijn makkelijker en sneller geëtiketteerd kan worden. Hier is ook een proeflokaal aanwezig en kunnen we mensen ontvangen om meer te vertellen over ons bier met een missie. In 2017 wordt gestart met de hernieuwde en verbeterde receptuur en kan (eindelijk) begonnen worden met een commerciële aanpak en afzet.

Met een van onze voorbeeldgebied Groesbeek contractanten en de pachter van een compensatieland in Heumen willen we in 2017 eveneens op kleine schaal starten met ontwikkeling van vleespakketten voor leden en Nijmegenaren onder de noemer ‘behaaglijk vlees’, omdat deze afkomstig is van Lakenvelders of Charolais koeien op een Deltaplan landschap boerderij met omhaagde percelen waar de koeien geweid worden.

SMART:

- Omschakeling naar nieuwe locatie Brouwerij d’n Drul (oude smederij Groesbeek) met rondleidingen en lezingen
- Commerciële aanpak ontwikkelen en salesman op basis van no cure no pay;
- Vrijwilligers mobiliseren voor regelmatige deelname aan twee of drie streekmarkten;
- Opzet vleespakketten voor leden en Nijmegenaren.

Grensoverschrijdende samenwerking

De VNC heeft voor de EU-grensregio Rijn-Waal voor het gebied Nijmegen-Kleef het initiatief genomen voor een grensoverschrijdend project. Hierin is de haalbaarheid onderzocht van een grensoverschrijdend landschapspark waarin zowel landschap als bebouwde monumenten worden opgeknapt.

In 2016 is een bestuurlijk besluit door de grensgemeenten uitgebleven of en hoe ze verder willen met het grenspark. We schatten de kansen daarvoor laag in. Lokaal werken we in ieder geval mee aan de uitwerking van het nieuw vastgestelde landschapsonwikkelingsplan en deelname aan het zogenaamde breed partner overleg.

Een focus zal worden aangebracht op de otter. De vereniging wil zich met partners verenigen in de 'GreenBlueRhineAlliance' in 2017 specifiek richten op het uitvoeren van een groot Europees project voor de otter waarvoor in 2016 een Interreg aanvraag is opgesteld. VNC is hierin partner waarvoor we aan Nederlandse zijde samenwerken met Waterschap Rivierenland, gemeente Berg en Dal, provincie Gelderland, Wereld Natuur Fonds en Ark Natuurontwikkeling.

Eveneens zal gewerkt worden aan de voorbereiding van het EURAF (European Agroforestry Federation) Congres 2018 dat in Nijmegen zal worden gehouden. Een driedaagscongres voor 300-400 personen waarvan twee dagen excursies en workshops en een dag plenair. De excursies zijn zowel in omgeving Nijmegen als Gent, Vlaardingen, Flevopolder, etc. Gericht op ontwikkeling van agroforestry, voedselbossen, herstellende landbouw en hopelijk ook een katalysator voor projecten in de regio Arnhem-Nijmegen.

SMART

- Indien de aanvraag uit 2016 beschikt wordt uitvoering Interreg aanvraag 'GreenBlueRhineAlliance' gericht op de otter, waarbij grensoverschrijdend wordt samengewerkt;
- Plaatsen van eerste otterholts in Nederland;
- Beïnvloeding besluit van grensgemeenten om wel of niet invulling te geven aan een grenspark voor 1 april 2017;
- Deelname werkorganisatie congres EURAF 2018 en versnellen voorbeeldprojecten Park Lingezegen;

Leden en Informatievoorziening

De komende jaren willen we interessanter worden voor onze bestaande leden en deze nadrukkelijker informeren en waar mogelijk betrekken bij onze activiteiten.

Uitgevoerde testcases afgelopen jaren laten de helaas beperkte mogelijkheden zien voor een kleine organisatie als de VNC. Grote campagnes zijn niet voor de VNC weggelegd. De VNC richt zich daarom op 'face to face' werving; nodigen, rondleiden en werven onder potentiële doelgroepen. De VNC wil hiermee de terugloop in leden tot stilstand brengen.

In 2015 is een onderzoek uitgevoerd onder leden en bezoekers naar de informatievoorziening/Informatiecentrum van de VNC. Op basis van de resultaten zal in 2017 verder gewerkt worden aan de vernieuwing van het Informatiecentrum, en optimalisatie contentvernieuwing social media. Vooruitlopend op de vernieuwing van het informatiecentrum zal per 1 maart 2017 reeds de nieuwe naam van het informatiecentrum ‘het Landschapmuseum’ operationeel worden.

SMART:

- Leden behouden en start gerichte werving;
- Lancering website specifiek gericht op het Informatiecentrum, voor 1 maart 2017;
- Opstellen projectplan ‘vernieuwing informatiecentrum’ voor 1 juni 2017;
- Invoeren naamswijziging informatiecentrum per 1 maart 2017
- Optimalisatie inzet social media.

Drone vlucht en Natuurbeelden

De VNC is een van de elf participerende organisaties in de Stichting Natuurbeelden en zal zich ook de komende jaren inzetten om cultuurlandschappen en daarbij horende natuurwaarden prominenter aan de orde te laten komen, met de opname van bijbehorende aansprekende beelden in de digitale catalogus.

Daarvoor is door de stichting een contract getekend met de filmer Michael Sanderson – bekend van ‘de Nieuwe Wildernis’ – voor het filmen van zogenaamde ‘specials’ over cultuurlandschappen vanaf de grond en uit de lucht. De VNC levert hiervoor de locaties en begeleiding. Inmiddels is 15 uur materiaal cultuurlandschappen ingestroomd, en voor komende 1,5 jaar nogmaals 15 uur.

De VNC heeft zelf ook de beschikking over een drone, waarmee bijzondere cultuurlandschappen door de seizoenen in beeld worden gebracht. Deze beelden worden onder meer ingezet bij de vernieuwing van het informatiecentrum.

SMART

- Aansturing/begeleiding filmer binnen stichting natuurbeelden;
- Uitbreiden digitale landschapsbeelden bank; start samenstelling 30 clips ten behoeve vernieuwing informatiecentrum.

Lobby

Europa en decentralisatie van natuur- en landschapsbeleid zullen de komende jaren een belangrijke rol blijven spelen in onze lobby activiteiten. Vergroening van het landbouwbeleid, effectiviteit van agrarisch natuurbeheer en vorming van collectieven, invulling van het plattelandsontwikkelingsprogramma, alsmede de invoering van de nieuwe omgevingswet per 2017 zullen belangrijke onderwerpen voor lobby en beleidsbeïnvloeding zijn.

Ten aanzien van de vergroening van het landbouwbeleid zullen wij in de periode tot 2020 benadrukken dat onbenut vergroeningsgeld ingezet moet worden voor agrarisch natuurbeheer en Nederland maximaal gebruik zou moeten maken van de mogelijkheden tot overheveling van gelden naar de tweede pijler. Ter bevordering en financiering van agrarisch natuurbeheer, pilot bedrijven herstellende landbouw/natuurinclusief boeren en ontwikkeling van agro forestry. Voor de laatste twee

zien we goede mogelijkheden in het uitdragen van het gedachtegoed en waar mogelijk opzetten, aansluiten en versterken van projecten van de Stichting van Akker naar Bos.

In aanloop naar de Tweede Kamer verkiezingen en de daarop volgende formatie van een nieuw kabinet zal aandacht worden gevraagd voor een steviger program en budget voor landschapsbeheer en –herstel. Daarvoor organiseren we onder meer met Landschappen NL een Rode Hoed sessie met landelijk politiek-bestuurlijke kopstukken. En dragen we concrete teksten aan voor bijvoorbeeld het regeerakkoord.

Landschappen NL heeft de VNC gevraagd deel te nemen aan het zogenaamde Landschapsobservatorium. In wezen een doorstart in afgeslankte vorm van het Landschapsmanifest, wat de gelegenheid geeft met enige regelmaat met alle natuur- en landschapsorganisaties in Nederland bijeen te komen.

Natuurmonumenten heeft in 2015 een aanvalsplan voor het landschap aangekondigd. Er zal afstemming gezocht worden in hoeverre het Deltaplan voor het Landschap van de VNC hier een rol in kan spelen.

Ook zal de lobby/beïnvloeding zich blijven richten op bedrijven. En proberen om hen vanuit vergroening door MVO, duurzaamheids- of biodiversiteitsbeleid aan te laten sluiten bij de natuur- en landschapsopgave in het cultuurlandschap.

SMART

- Deelname Landschapsobservatorium;
- Organiseren Rode Hoed sessie voorafgaand aan Tweede Kamer verkiezingen;
- Afstemming met Natuurmonumenten en Landschappen NL over aanvalsplan landschap in nieuwe regeerakkoord;
- Promoten activiteiten en waar mogelijk aansluiten en elkaar versterken van Akker naar Bos.

Uitvoeringsprojecten

De afgelopen vier jaar heeft de vereniging fors geïnvesteerd in de professionalisering van de eigen groen-uitvoeringsploeg, zoals de aanschaf van machines, het betrekken van een nieuwe werkschuur, cursussen voor groenmedewerkers en een nieuw beheermanagementprogramma. De inzet van ons team is niet alleen kostendekkend, maar stelt ons ook in staat vanuit landschapsbouw een substantieel aandeel in de jaarbegroting te leveren. Een aandeel wat bovendien een groeiend potentieel heeft. Om dat zo te houden is consequente acquisitie en consistent kwaliteitswerk tegen een concurrerende prijs essentieel. We zijn op een punt aanbeland dat we op basis van de afgelopen twee jaar goede afwegingen kunnen maken welke niches in de markt voor ons zijn weggelegd. Een daarvan is de combinatie van uitvoering en fondsenwerving.

SMART

- Verwerving percelen en inrichting compensatiegebied voor een golfbaan;
- Onderhoud landschapselementen in winterseizoen bij diverse terreinbeherende instanties;
- Onderhoud voor Collectief Deltaplan en gemeente(n) in Maasheggen;
- Uitvoering inrichtingsprojecten streekrekeningen SLK;
- Uitvoering terreinbeheer Wylerberg;

- Regulier onderhoud van landschapselementen op landgoederen;
- Landgoedontwikkeling op twee locaties in Gelderland;
- Functieverandering en inrichting Gelders Natuur Netwerk op tenminste twee locaties en/of 5 ha;
- Periodieke uitvoering van beheermaatregelen voorbeeldgebied Ooijpolder Groesbeek.

Gouden Mispel en Gouden Zwaluw

De VNC zal in 2017 haar Gouden Mispel en Gouden Zwaluw uitreiken. De Gouden Mispel als onderscheiding zal uitgereikt worden aan drie personen of organisaties die een uitzonderlijke of essentiële bijdrage hebben geleverd aan de bescherming of ontwikkeling van het Nederlands Cultuurlandschap. De Gouden Zwaluw zal uitgereikt worden als stimuleringsprijs voor vergroening van steden.

SMART

- Uitreiking Gouden Mispel december 2017
- Uitreiking Gouden Zwaluw juni 2017

Das&Boom

In 2017 zal Das&Boom weer diverse betaalde opdrachten uitvoeren voor (semi) overheden, adviesbureaus en particuliere organisaties. Zo zullen gegevens (dassenburchtlocaties en/of dassenslachtoffers) verstrekt worden, of advies gegeven worden.

Das&Boom is afgelopen jaren diverse malen ingeschakeld bij dassenverhuizingen. Das&Boom werkt alleen mee aan het verhuizen van dassenburchten als aan specifieke criteria wordt voldaan. Bij het adviseren bij inrichtingsplannen probeert Das&Boom zoveel mogelijk synergievoordelen voor landschapontwikkeling en kennisuitwisseling te zoeken met de VNC. Voor 2017 een dassenverhuizing gepland in de gemeente Heumen.

Het opvangcentrum van de Stichting Das&Boom zal zich, net als voorgaande jaren, met haar expertise en accommodatie in blijven zetten voor de revalidatie van gewonde dassen, het grootbrengen van verweesde dassen en het uitzetten van opgevangen en herstelde dieren.

Op dit moment speelt de discussie over nut en noodzaak van ontheffingsverleningen voor actieve verplaatsing en opvang van dassen. Derhalve zal door het ministerie van Economische Zaken een dassennota worden opgesteld waarvoor Das&Boom haar inbreng zal leveren.

SMART

- Uitvoering dassenverhuizingsproject;
- Diverse adviesopdrachten;
- Opvang hulpbehoevende dassen;
- Input leveren dassennota.

Vrijwilligers

Vrijwilligers zijn voor onze vereniging belangrijk. Van de verzorging van dassen, het runnen van het informatiecentrum tot onderhoud van de miniatuurtuinen.

SMART

- In 2016 werken we verder aan het concept ‘vrijwilligers werven vrijwilligers’ en wordt meer capaciteit vrijgemaakt om vrijwilligerswerk binnen de VNC te organiseren;

EEB

De VNC is al jaren actief lid van het European Environmental Bureau (EEB) en zal haar activiteiten hierin voortzetten. De informatievoorziening en –uitwisseling binnen EEB is voor de vereniging belangrijk voor beleidsvormende nationale discussies en interpretatie van Brusselse besluiten.

Bijvoorbeeld voor de komende jaren voor wat betreft de nationale invulling en monitoring van vergroeningsmaatregelen binnen het landbouwbeleid en executie van het plattelandontwikkelingsprogramma. Daarvoor nemen we deel aan de agri commissie en de civil society working group voor vergroening en rural development van de Europese Commissie. Specifieke aandacht zal uitgaan naar het naleven van zogenaamde Goede landbouwpraktijken die een basisbescherming van landschapselementen leveren en op grote schaal niet nageleefd worden.

Belangrijk is nu al de visie op het Europese landbouwbeleid na 2020. Hoe krijgen we publieke waarden voor publiek geld. En wordt steun daadwerkelijk ontkoppeld en ingezet voor vergroening en verduurzaming van de landbouw. Heel concreet stellen we dat de huidige vergroening van het landbouwbeleid is mislukt en tenminste dat deel verbijzonderd en afgesplitst moet worden door het niet langer te oormerken als landbouwgeld.

VNC ondersteunt en ontwikkelt binnen EEB mede de visie op het toekomstige Europese landbouwbeleid en draagt dit uit.

SMART

- Deelname agri commissie EEB;
- Deelname civil society working groups Europese Commissie;
- Juridisch toetsen naleven goede landbouwpraktijken en bescherming landschapselementen op boerenland in Nederland;
- Lobby verankering goede landbouwpraktijken in Nationale Omgevingsvisie.

10. VERANTWOORDINGSVERKLARING

Drie principes

Het bestuur van DE Vereniging Nederlands Cultuurlandschap onderschrijft de volgende principes:

1. Binnen de instelling dient de functie 'toezicht houden' (vaststellen of goedkeuren van plannen, en het kritisch volgen van de organisatie en haar resultaten) duidelijk te zijn gescheiden van het 'besturen' dan wel van de 'uitvoering'.
2. De instelling dient continu te werken aan een optimale besteding van de middelen zodat effectief en doelmatig wordt gewerkt aan het realiseren van de doelstelling.
3. De instelling streeft naar optimale relaties met belanghebbenden, met gerichte aandacht voor de informatieverschaffing in de inname en verwerking van wensen, vragen en klachten.

1. Besturen en toezicht houden

Het bestuur is belast met het besturen van de vereniging overeenkomstig de statuten en het huishoudelijk reglement. De vereniging kent een directeur, die door het bestuur wordt benoemd. De directeur voert de doelstellingen van de vereniging uit, rekening houdend met de daarbij door het bestuur aangegeven prioriteiten en staat daarin tevens de andere verenigingsorganen bij. De directeur, onder verantwoordelijkheid van het bestuur, is belast met de voorbereiding en de uitvoering van de besluiten van het bestuur, alsmede met het beheer van de terreinen binnen door het bestuur aangegeven kaders. Binnen door het bestuur te stellen kaders, is de directeur verantwoordelijk voor zijn, door het bestuur bepaalde, werkzaamheden, waaronder kunnen vallen personeelsbeheer en -beleid, het financiële beleid en beheer van de vereniging, alsmede de inzet van middelen ten behoeve van zijn functie. De kaders waarbinnen de verantwoordelijkheden en bevoegdheden van de directeur vallen, zijn vastgelegd in een door het bestuur vastgesteld directiestatuut.

Het toezicht houden gebeurt door de leden van de vereniging via de algemene ledenvergadering. Aan de algemene ledenvergadering komen in de vereniging alle bevoegdheden toe die niet door de wet of de statuten aan het bestuur zijn opgedragen. Alleen de gewone leden en seniorleden van de vereniging hebben stemrecht. De ereleden hebben slechts een adviserende stem. Het bestuur brengt op een algemene ledenvergadering, binnen zes maanden na afloop van het verenigingsjaar, zijn jaarverslag uit en doet, onder overlegging van een balans en een staat van baten en lasten, rekening en verantwoording over zijn in het afgelopen verenigingsjaar gevoerd bestuur. Na afloop van de termijn kan ieder lid deze rekening en verantwoording in rechte van het bestuur vorderen.

Huidige samenstelling van het bestuur:

- Harry Keereweer (voorzitter)
- Dedde Smidl (penningmeester/secretaris)
- Edwin Hecker
- Louis Dolmans
- Fried Frederix

Het bestuur bestaat uit een oneven aantal van minimaal vijf en maximaal negen personen, die uit en door de algemene ledenvergadering worden benoemd. De benoeming geschiedt uit de gewone leden en seniorleden van de vereniging. De benoeming van de bestuursleden kan geschieden uit één of meer bindende voordrachten. Tot het maken van zulk een voordracht zijn bevoegd zowel het bestuur als tenminste tien leden. De voordracht van het bestuur wordt bij de oproeping van de vergadering

meegedeeld. Een voordracht door tien of meer leden moet voor de aanvang van de vergadering schriftelijk bij het algemeen bestuur worden ingediend.

Aan elke voordracht kan het bindend karakter worden ontnomen door een met tenminste twee-derde van de uitgebrachte stemmen genomen besluit van de algemene ledenvergadering. Is geen voordracht opgemaakt of besluit de algemene ledenvergadering aan de opgemaakte voordracht(en) het bindend karakter te ontnemen, dan is de algemene ledenvergadering vrij in de keus. Indien er meer dan één bindende voordracht is, geschiedt de benoeming uit die voordrachten. De algemene ledenvergadering kan besluiten dat een lid van het bestuur buiten de leden wordt benoemd.

Bestuursleden kunnen slechts worden benoemd wanneer aan de vereisten gesteld in de bepalingen omtrent de benoeming van bestuursleden van het Centraal Bureau Fondsenwerving Keurmerk is voldaan (thans artikel 4 lid 1B). Bestuursleden ontvangen op geen enkele wijze een bezoldiging. Bestuursleden kunnen een vergoeding krijgen voor de door hun gemaakte kosten in het kader van de uitoefening van hun functie ten behoeve van de vereniging. Deze vergoedingen dienen in de jaarrekening tot uitdrukking te worden gebracht en toegelicht.

Zoals vastgelegd in de statutenwijziging van 28 juni 2008, treedt elk bestuurslid uiterlijk 3 jaar na zijn benoeming af, en kan maximaal 3 termijnen bestuurslid zijn.

2. Principe Optimale besteding van middelen

Iedere vier jaar wordt een meerjarenbeleidsplan opgesteld (het huidige plan loopt van 2014-2018) met daarin een meerjarenbegroting. Het meerjarenbeleidsplan wordt uitgewerkt in een jaarplan met daarin per project de geconcretiseerde en meetbare doelstellingen en activiteiten. Projecten worden zoveel mogelijk SMART geformuleerd: specifiek, meetbaar, acceptabel, realistisch en tijdgebonden.

Voor ieder project wordt een zgn. projectmatrix opgesteld waarin de kerngegevens van het project staan vermeld zoals de projecteigenaar, de projectleider, de projectmedewerkers, het budget en de output. De projecteigenaar is eindverantwoordelijk voor het te behalen resultaat. De projectleider ziet erop toe dat alle activiteiten die nodig zijn in het kader van het project bekend zijn; dat hiermee samenhangende werkzaamheden door de projectmedewerkers worden uitgevoerd; dat taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden worden toebedeeld en dat de nodige middelen beschikbaar zijn.

In een wekelijks overleg wordt de stand van zaken m.b.t. de verschillende projecten besproken en stuurt de projecteigenaar in overleg met de projectleider waar nodig bij.

Subsidieverzoeken voor projecten worden over het algemeen ingediend via een aanvraagformulier dat door de subsidieverstrekker is voorgeschreven. Hierin moeten o.a. de doelstelling en het beoogde resultaat van het project worden beschreven. Van langlopende projecten moeten voortgangsrapportages worden verstrekt. Na afloop van gefinancierde projecten wordt een financiële en inhoudelijke eindevaluatie richting de subsidieverlener verstrekt en indien gewenst, een accountantsverklaring.

Verbeterpunten n.a.v. evaluaties worden indien mogelijk doorgevoerd in lopende projecten en zijn aandachtspunten voor toekomstige projecten.

3. Principe Optimale relaties met belanghebbenden

De belanghebbenden van Vereniging Nederlands Cultuurlandschap zijn divers. Om goed te kunnen voldoen aan de informatiebehoefte van de verschillende belanghebbendengroepen, zijn de diverse uitingen/contacten ondergebracht bij verschillende 'specialisten' binnen de organisatie. De communicatie is met name agenderend, stimulerend en inspirerend. Hiervoor wordt gebruik gemaakt

van verschillende soorten media en uitingen zoals website, ledenblad, studiedagen/symposia, interviews, memo's, pleitnota's.

Ideeën, wensen en opmerkingen worden waar mogelijk meegenomen als input voor nieuwe projecten/besluitvorming.

Klachten worden afgehandeld volgens de klachtenprocedure uit het Handboek Procedures van de VNC, om zo te komen tot verbetering.

De belanghebbenden worden onderverdeeld in de volgende groepen:

- **Leden**

De informatievoorziening naar de leden van de VNC verloopt via het kwartaalblad *Landschappelijk*, specifiek en incidenteel via e-mail of mailing, de jaarlijkse algemene ledenvergadering, het Informatiecentrum (waartoe leden van de VNC gratis toegang hebben) en via de website/social media.

- **Vrijwilligers**

Uitgangspunt van het vrijwilligersbeleid van de VNC is het werken en omgaan met vrijwilligers te professionaliseren zodat het aantal vrijwilligers de komende jaren kan groeien, met behoud van betrokkenheid en plezier in het werk, zowel bij de VNC-medewerker als de vrijwilliger, waardoor vrijwilligers daadwerkelijk het gevoel krijgen erkend en gewaardeerd te worden.

Bij verschillende werkzaamheden kan een netwerk van vrijwilligers worden ingezet. De communicatie verloopt via het kwartaalblad *Landschappelijk*, regelmatig inhoudelijke 'updates' per e-mail en werkoverleggen. Regelmatig wordt input aan de vrijwilligers gevraagd voor verbeteringen.

- **Raad van Advies**

De VNC hecht veel waarde aan de mening en ideeën van de RvA. De communicatie verloopt via het kwartaalblad *Landschappelijk*, email en brainstormbijeenkomsten. Deze brainstormbijeenkomsten geven waardevolle input, waarmee de organisatie aan de slag gaat.

- **Overheden en politiek**

Primaire insteek van het Deltaplan voor het landschap van de VNC is het geven van een krachtige impuls aan de kwaliteit van ons landschap. Biodiversiteit, cultuurhistorie en recreatieve ontsluiting vormen daarbij richtsnoeren om de eigenaren en beheerders van het landelijke gebied in staat te stellen deze extra landschapszorg duurzaam voor hun rekening te nemen. Hiervoor is een fonds nodig dat beheerd wordt buiten de waan van de dag en wisselende politieke voorkeur.

Om dit te bereiken vindt gevraagd en ongevraagd beleidsbeïnvloeding plaats op politiek, bestuurlijk en ambtelijk (rijks, provinciaal en gemeentelijk) niveau. Veelal in de sfeer van ruimtelijke ordening, landbouw, financiën, natuur en milieu. Er wordt geparticipeerd in (reguliere en ad-hoc) overlegstructuren, tekstsuggesties aangeleverd en met verantwoordelijken, (strategische) partners en relaties contacten onderhouden door en/of te overleggen, planproces (mede) vorm te geven en besluitvorming (mede) te coördineren.

- **Maatschappelijke organisaties**

De VNC werkt veel samen met maatschappelijke organisaties. Afstemming en/of samenwerking en informatie-uitwisseling met maatschappelijke partijen vindt plaats als dat gezien het krachtenveld logisch is, bijvoorbeeld om te anticiperen op bepaalde politieke of beleidsmatige beslissingen op het gebied van landschaps-, natuur-, milieu-, water-, landbouw-, of plattelandsbeleid. Specifieke aandacht hebben wij voor onze relatie met terreinbeherende organisaties met betrekking tot onze

werkzaamheden voor het Landschapswachtproject. Hierin nemen wij een kritische maar rechtvaardige houding aan en houden wij elkaar scherp.

- **Bedrijven**

Voor de oprichting van het Landschapsfonds werkt de VNC vooral samen met het bedrijfsleven. Samen met banken, pensioenfondsen, woningbouwcorporaties, energiebedrijven, vastgoedexploitanten, (groene) zakenlieden en financieel deskundigen worden mogelijke financieringsconstructies uitgekristalliseerd en getoetst op haalbaarheid. Verrassende ontmoetingen door het benaderen van het bedrijfsleven voor financiering van een groene constructie als het Deltaplan, leveren interessante inzichten en draagvlak op.

In het kader van de uitvoeringsprojecten wordt concreet samengewerkt met agrarische ondernemers aan landschapsherstel op lokaal niveau. Verder werken wij samen - wanneer nodig en/of op verzoek - met ingenieurs-, planning-, landschapsarchitecten- en ecologiebureaus en met ZZP-ers aan ruimtelijke orderings- en inrichtingsvraagstukken in de groene en blauwe ruimte en proberen het gedachtegoed van het Deltaplan projectgewijs in te steken.

- **Kennisinstellingen**

De VNC treedt, al dan niet op verzoek, in contact met kennisinstellingen zoals universiteiten en onderzoeksinstituten en wetenschappelijke bureaus van politieke partijen. Wij proberen ons gedachtegoed in wetenschappelijke kringen te ventileren door onderzoekers, docenten en studenten te inspireren met het Deltaplan voor het Landschap in de breedste zin van het woord. Dit doen we door middel van strategische samenwerkingsverbanden, het verzorgen van lezingen en/of colleges, het volgen en verzorgen van studiedagen, het bezoeken van en participeren in symposia, veldbezoeken, publicaties in (vak-) en opiniebladen, etc.

- **Financiers**

Via projectaanvragen / evaluaties / rapportages wordt aan de financiers een duidelijk beeld van de organisatie en het betreffende project geschetst. Voor zover passend binnen de doelstellingen van de organisatie wordt rekening gehouden met de met ideeën, opmerkingen, wensen en klachten van de financiers.

De Nationale Postcode Loterij is een belangrijke partner voor de VNC. Sinds 2009 ontvangen wij van de loterij een jaarlijkse bijdrage van € 500.000,-. Aantrekkelijk is dat de steun meerjarig is en de bijdragen vrij te besteden zijn. Met deze bijdragen heeft de VNC vele extra mooie projecten kunnen verwezenlijken.

BIJLAGE 1: ACCOUNTANTSVERKLARING behorende bij de volledige jaarrekening van de VNC

CONTROLEVERKLARING VAN DE ONAFHANKELIJKE ACCOUNTANT

Aan: de Algemene Vergadering en het bestuur van Vereniging Nederlands Cultuurlandschap

A. Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen jaarrekening 2016

Ons oordeel

Wij hebben de jaarrekening 2016 van Vereniging Nederlands Cultuurlandschap te Beek-Ubbergen gecontroleerd.

Naar ons oordeel geeft de in dit jaarverslag opgenomen jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van Vereniging Nederlands Cultuurlandschap per 31 december 2016 en van het resultaat over 2016 in overeenstemming met de in Nederland geldende RJ-Richtlijn 650 Fondsenwervende instellingen.

De jaarrekening bestaat uit:

1. de balans per 31 december 2016;
2. de staat van baten en lasten over 2016; en
3. de toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening'.

Wij zijn onafhankelijk van Vereniging Nederlands Cultuurlandschap zoals vereist in de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

B. Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen andere informatie

Naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij, omvat het jaarverslag andere informatie, die bestaat uit:

- het bestuursverslag;
- andere informatie zoals vereist door RJ-Richtlijn 650 Fondsenwervende instellingen.

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat.

Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen van het bestuursverslag en de overige gegevens in overeenstemming met de in Nederland geldende RJ-Richtlijn 650 Fondsenwervende instellingen.

C. Beschrijving van verantwoordelijkheden met betrekking tot de jaarrekening

Verantwoordelijkheden van het bestuur voor de jaarrekening

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opmaken en getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met de in Nederland geldende RJ-Richtlijn 650 Fondsenwervende instellingen en de bepalingen van en krachtens de Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT). Het bestuur is tevens verantwoordelijk voor de financiële rechtmatigheid van de in de jaarrekening verantwoorde opbrengsten, kosten en balansmutaties. Dit houdt in dat deze bedragen in overeenstemming dienen te zijn met de in de Algemene subsidieverordening Noord-Brabant opgenomen bepalingen.

Het bestuur is tevens verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die het bestuur noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

ABAB Accountants B.V., Ellen Pankhurststraat 1K, 5032 MD Tilburg, Postbus 10085, 5000 JB Tilburg. Telefoon 013-4647272. Telefax 088-4670010. Internet www.abab.nl. E-mail info@abab.nl. IBAN: NL36RABO0151219400, BIC: RABONL2U.

Op onze diensten zijn algemene voorwaarden van toepassing. Deze zijn gedeponeerd bij de Kamer van Koophandel onder nummer 18028690. Op verzoek wordt een exemplaar hiervan toegezonden. ABAB is lid van het internationale netwerk PrimeGlobal.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet het bestuur afwegen of de onderneming in staat is om haar werkzaamheden in continuïteit voort te zetten. Op grond van genoemd verslaggevingsstelsel moet het bestuur de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij het bestuur het voornemen heeft om de vereniging te liquideren of de activiteiten te beëindigen of als beëindiging het enige realistische alternatief is.

Het bestuur moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de onderneming haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten, toelichten in de jaarrekening.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

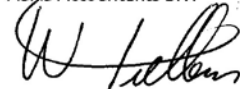
Wij hebben deze accountantscontrole professioneel kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. Onze controle bestond onder andere uit:

- het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing;
- het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de entiteit;
- het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het bestuur en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan;
- het vaststellen dat de door het bestuur gehanteerde continuïteitsveronderstelling aanvaardbaar is. Tevens het op basis van de verkregen controle-informatie vaststellen of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de onderneming haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om aandacht in onze controleverklaring te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat een onderneming haar continuïteit niet langer kan handhaven;
- het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen;
- het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen.

Wij communiceren met de met governance belaste personen onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Tilburg, 21 april 2017

ABAB Accountants B.V.

W.J.C.J. Pullens RA

ABAB Accountants B.V., Ellen Pankhurststraat 1K, 5032 MD Tilburg, Postbus 10085, 5000 JB Tilburg. Telefoon 013-4647272. Telefax 088-4670010. Internet www.abab.nl. E-mail info@abab.nl. IBAN: NL36RABO0151219400, BIC: RABONL2U.

Op onze diensten zijn algemene voorwaarden van toepassing. Deze zijn gedeponeerd bij de Kamer van Koophandel onder nummer 18028690. Op verzoek wordt een exemplaar hiervan toegezonden. ABAB is lid van het internationale netwerk PrimeGlobal.